

ԱՐԶԱԳԱՆԳ

ARTZAKANK - ECHO

Bimestriel bilingue publié à Genève

JUILLET - AOÛT 2016
N° 205

La visite du pape François en Arménie Une leçon d'humilité

Բովանդակություն

- Էջ 4- Ոչ մեկ DANKE
- Էջ 7- Ուղիղ խնդիր
- Էջ 10- Թե ինչպես Տերեանը փրկեց Էջմիածնի գանձերը
- Էջ 15- Չելեպիին «խոստում»ը
- Էջ 18 - Ժննել և Լեման շրջանի Սուրբ Յակոբ Յայաստանեայց առաքելական եկեղեցույ լուրեր

Sommaire

- P. 1 - La visite du pape François en Arménie - Une leçon d'humilité
- P.3- Sayat Tekir: "Dans notre lutte pour le "camp Armen" nous nous sommes sentis seuls"
- P. 6- Création à Erevan de l'oratorio "Le chant d'Arménie" du compositeur russo-suisse Alexander Brinken
- P.8- Les Arméniens locaux apportent un changement positif dans le travail avec les personnes déplacées...
- P. 11- Salon du livre et de la presse de Genève - Stand Arménie-Hayastan
- P. 12- Diner "Hunger Games"
- P. 13- Histoire d'une lutte: Arusyak et Sara: deux femmes qui ont sauvé Garni
- P. 17- Nouvelle parution: Arménie éternelle. Grandes figures
- P. 19- Nouvelles de l'Ecole Topalian
- P. 20 - Nouvelles de l'Union Arménienne de Suisse

«Pèlerinage dans le premier pays chrétien»

C'est sous ce slogan que Sa Sainteté le pape François s'est rendu en Arménie du 24 au 26 juin 2016. Ce voyage qualifié d'«historique» a placé l'Arménie sous les projecteurs des médias internationaux, qui nous ont permis de suivre en temps réel les différentes étapes de la visite du Souverain pontife sur le sol arménien.

Les temps forts de cette visite qui resteront gravés dans nos mémoires sont: la prière de recueillement du Pape au mémorial de Tsitsernakaberd et sa rencontre avec une dizaine de descendants de rescapés protégés par le Vatican dans les années 1920; la Divine Liturgie célébrée par le Pape sur la place Vardanants à Gumri; la prière œcuménique pour la paix avec le Catholicoz Garegin II sur la place de la République à Erevan suivie de la remise au Pape d'un cadeau extraordinaire, une miniature de l'arche de Noé, signe de résurrection, remplie de poignées de terre rapportée des pays d'accueil des communautés de la diaspora par des jeunes, et d'un pied de vigne, arrosé par le Pape et le Catholicoz ensemble; ainsi que la visite du sanctuaire de Khor Virap avec Garegin II et le lâcher de colombes par les deux chefs religieux depuis la terrasse du belvédère du monastère en direction du Mont Ararat.

Mais c'est surtout le mot génocide prononcé par le pape François à Erevan et la réaction de l'Etat turc qui ont fait les titres des journaux télévisés et de la presse écrite. En effet, le Pape a surpris tout le monde quand il s'est écarté du texte de son discours, distribué au préalable aux médias, en rajoutant le mot fatidique lors de son allocution au Palais présidentiel à Erevan le 24 juin. Il a ainsi montré qu'il préférerait la franchise de ses propres convictions à la prudence qui lui était recommandée par ses conseillers. Deux jours plus tard, pendant son vol retour à Rome, en réponse à un journaliste, Sa Sainteté a expliqué en détail que le mot génocide était le seul avec lequel il avait grandi pour décrire les massacres de masse des Arméniens. Pour le pape, établir la vérité historique est une base pour toute réconciliation durable et sincère. Tout en appelant pendant son voyage les Arméniens à défendre leur mémoire collective, il les a exhortés à s'en servir de manière positive, non pas pour se venger mais au contraire pour mettre fin à la spirale des violences.

Cette visite est intervenue dans une période délicate pour l'Eglise apostolique arménienne marquée par une colère populaire sans précédent contre Mgr Aram Atesyan, le *locum tenens* du Patriarche >>>

Avec les compliments de
TAVITIAN
Atelier de sertissage

TAVITIAN S.A. - 18, ch. des Aulx - 1228 Plan-Les-Ouates - Téléphone 022 346 93 02 - Fax 022 346 93 04
tavitian@bluewin.ch

La visite du pape François en Arménie Une leçon d'humilité

➤➤➤ des Arméniens de Turquie, qui a poussé ce dernier à renoncer à sa participation aux cérémonies organisées dans le cadre de la visite du Pape en Arménie.

Rappelons que l'archevêque Atesyan a provoqué l'indignation des Arméniens par sa lettre controversée adressée au président turc suite à l'adoption par le Bundestag allemand le 2 juin dernier d'une résolution sur «la commémoration du génocide des Arméniens et d'autres minorités chrétiennes dans les années 1915-1916». Qualifiant le génocide des Arméniens «d'évènements survenus pendant la période tragique de la Première Guerre mondiale», il a déclaré dans cette lettre que la communauté arménienne de Turquie partageait le regret de la nation turque à propos de la décision du Bundestag qu'il a qualifiée de tentative d'instrumentalisation des tragédies du peuple arménien liée à des intérêts de «politique internationale».

La réaction des Arméniens du monde entier ne s'est pas fait attendre. Des pétitions ont été lancées pour demander la démission de l'archevêque mais la critique la plus sévère est venue de Turquie même. Le journal Agos d'Istanbul a titré son édition du 9 juin «Le Patriarche suppléant du Palais» soulignant la «monstruosité de la politique de l'Etat qui consiste à transformer des victimes du génocide en négationnistes». De nombreux Arméniens de Turquie, scandalisés par la lettre de Mgr Atesyan, ont exprimé leur désaccord en laissant des dizaines de messages sur la page Facebook de ce dernier. Par ailleurs, une manifestation a été organisée le 23 juin par un groupe d'Arméniens rassemblés devant le Patriarcat arménien, pour protester contre le comportement de l'archevêque Atesyan et pour réclamer l'élection d'un nouveau patriarche.

Le Conseil suprême religieux du Saint Siège d'Etchmiadzin a finalement réagi en annonçant par la bouche de Père Vahan Melikyan, responsable des relations avec la presse du catholicos, que devant la mémoire des Saints Martyres du génocide des Arméniens, la prise de position de Mgr Atesyan était inadmissible.

Au delà des répercussions politiques hautement significatives pour l'Arménie, que retiendra le peuple arménien de la visite du pape François?

En se rendant en pèlerin au pays de la première nation chrétienne, le Saint Père a non seulement

photo news.am

réaffirmé que les Arméniens ont été les premiers à adopter le christianisme comme religion d'Etat mais a aussi promu la terre d'Arménie au rang des sanctuaires chrétiens.

En rendant hommage au peuple arménien et en lui exprimant son admiration à maintes reprises pour la richesse de son histoire et de sa culture, le pape François a fait connaître l'Arménie au monde entier comme un pays dépositaire d'une civilisation originale.

Pour un peuple tristement connu pour avoir subi un génocide, la mise en valeur de son patrimoine spirituel et culturel par une des personnalités les plus populaires et respectées au monde, ne peut que rehausser son prestige dans le concert des nations.

Cependant, ce qui a le plus séduit et impressionné les Arméniens chez le Souverain pontife sont ses qualités humaines: la modestie, la simplicité, la compassion, la sincérité et la solidarité avec les plus faibles. Dans une société en perte de repères où les valeurs humanistes n'ont pas de place, le contraste entre le comportement du pape François et le mode de vie de certains ecclésiastiques arméniens était trop flagrant. Il n'est pas étonnant que l'essentiel des débats dans les médias arméniens a porté sur ces aspects de la visite papale avec tous ses détails.

Dans un geste inattendu et plein de sens, le Pape a demandé au Catholicos Garegin II de le bénir ainsi que l'église catholique et de bénir le chemin vers la pleine unité des églises. Il est à espérer que nos dirigeants laïcs et religieux s'inspireront de cette grande leçon d'humilité de la part du chef spirituel de plus d'un milliard de catholiques! ■

Maral Simsar

ԱՐԶԱԿԱՆԳ **ARTZAKANK - ECHO**

Case postale 153 - 1211 Petit-Saconnex 19
Tél. 022 700 36 85 - artzakank@worldcom.ch
Responsable de publication: Maral Simsar
Prix d'abonnement annuel: CHF 30.- (6 numéros)
CCP 12-17302-9 - IBAN CH07 0900 0000 1201 7302 9

ZIRAN

ծիրան = abricot = prunus armeniaca

ZIRAN pierrot hans Schaffhauserstrasse 30 CH-8006 Zürich
+ 41 44 241 41 31 + 41 79 666 01 26 - Notre Magasin Arménien
Voyages en Arménie - Vente de produits d'Arménie
Promotion de travaux payés - Entraide sociale ...
Rencontres culturelles **info@ziran.ch - www.ziran.ch**

Sayat Tekir: "Dans notre lutte pour le «camp Armen» nous nous sommes sentis seuls"

NOR ZARTONK (Nouveau réveil), qui a été fondé par des jeunes Arméniens de Turquie après l'assassinat de Hrant Dink en 2007, se distingue par le militantisme de ses membres qui œuvrent pour faire vivre la culture et les revendications arméniennes en Turquie. En effet, *Nor Zartonk* organise des manifestations les 24 avril à Istanbul, enseigne le génocide des Arméniens aux nouvelles générations, publie un journal, anime une radio qui émet en 15 langues et organise des cours d'arménien.

En 2015, le combat de *Nor Zartonk* s'est illustré par l'occupation du «camp Armen», cet ancien orphelinat bâti par des survivants du génocide des Arméniens, qui était menacé de destruction suite à son expropriation par le gouvernement turc. Cette lutte qui a duré 175 jours, a été ponctuée par des agressions de la part de groupuscules nationalistes mais s'est soldée par la victoire de *Nor Zartonk* et l'orphelinat a été restitué à la Fondation de l'Eglise protestante arménienne de Gedikpasa.

Sayat Tekir, un des fondateurs et porte-parole de *Nor Zartonk* était l'invité du stand arménien au dernier Salon du livre et de la presse de Genève (30 avril-1 mai 2016) pour parler de la lutte pour la restitution du «camp Armen» et du réveil de la jeunesse arménienne en Turquie. Nous avons profité de l'occasion pour lui poser quelques questions.

* * * * *

Pourriez-vous nous parler des activités de *Nor Zartonk* qui visent à sauvegarder l'identité arménienne en Turquie et à aider les Arméniens dits «cachés» de renouer avec leurs racines?

En 2010 nous avons créé l'Association arménienne pour la culture et la solidarité qui donne des cours d'arménien dans notre local associatif à Beyoglu. La plupart des personnes qui suivent ces cours sont des Arméniens islamisés et qui revendiquent leur identité arménienne. Ces Arméniens sont les plus motivés dans l'apprentissage de la langue et commencent très vite à faire des phrases simples pour se réapproprier leur identité qui leur a été volée. Je peux dire avec fierté qu'en six ans nous avons eu plus de 200 personnes dont seulement une cinquantaine d'arménophones, la majorité étant des Arméniens islamisés. Nous avons aussi des personnes ayant épousé des Arméniens et un petit nombre d'académiciens qui font des recherches sur les Arméniens. Nous avons l'intention d'ouvrir des branches de cette association dans les villes de l'Arménie historique pour organiser des cours et des ateliers de culture et d'histoire arméniennes. Malheureusement, la situation dangereuse dans ces provinces ne nous permet pas de mettre en œuvre de tels projets actuellement.

Parmi nos actions, citons la radio *Nor Radyo*, fondée en 2009, qui diffuse des émissions en 15 langues régionales de Turquie ainsi qu'en arménien, dans ses trois variantes: occidentale, orientale et hemchine. Nous

publions le journal *Nor Zartonk* en arménien et en turc tous les deux mois ainsi qu'en arménien et en anglais tous les trois mois. Nous publions également des livres notamment sur le Génocide, sur les justes qui ont sauvé des Arméniens, etc.

Photo Grant Akobyan

Qu'attendez-vous de la diaspora arménienne?

La diaspora peut nous aider en élevant sa voix. Malheureusement, les relations entre les Arméniens de Turquie et ceux de la diaspora ne sont pas satisfaisantes. Nous sommes un peuple dispersé à travers le monde. Cela constitue notre force mais aussi notre faiblesse. Il faudra d'abord renforcer les liens entre nos différentes communautés. Chaque communauté se sentirait plus forte dans sa lutte pour la justice ou dans la poursuite de ses objectifs si les autres communautés élevaient leurs voix pour exprimer leur solidarité.

Dans notre lutte pour le «camp Armen» nous nous sommes sentis seuls. Nous défendons un orphelinat mais nous étions nous-mêmes comme des orphelins. Si les Arméniens du monde entier s'étaient mobilisés pour faire entendre leur voix, la résolution de la situation serait arrivée plus tôt. 175 jours est une longue période! Il y a eu des jours où nous avons manqué de nourriture mais c'est surtout le soutien moral des Arméniens de la diaspora qui nous a manqué le plus. N'oublions pas que nous vivons en Turquie où il règne un climat de peur. Il n'est pas possible de ne pas avoir peur lorsque vous connaissez l'histoire de ce pays. D'ailleurs, nous avons été attaqués à deux reprises par des groupes fascistes qui voulaient nous écraser et je pense que la diaspora avec ses partis politiques centenaires, ses organisations et représentants auraient pu élever sa voix pour que nous ne nous sentions pas seuls.

Quel soutien avez-vous reçu pendant ces 175 jours?

Nous nous sommes appuyés sur nos forces. Avec mes amis, nous sommes restés sur place jour et nuit pendant 175 jours. Certains de mes amis ont perdu leur emploi, d'autres ont eu des ennuis avec leurs copines. Mais il est normal de faire des sacrifices pour gagner quelque chose. Pour moi, nous avons remporté la victoire déjà le premier jour de notre action car nous avons vu des Arméniens s'emparer d'un lieu de mémoire et défendre leurs droits. Nous n'avons reçu aucun soutien du Patriarcat arménien de Constantinople, ni des autres fondations arméniennes. En revanche, nous avons bénéficié >>>

Sayat Tekir: "Dans notre lutte pour le «camp Armen» nous nous sommes sentis seuls"

de l'aide des riverains turcs, kurdes, alévis, tcherkez et autres qui nous ont fourni du courant électrique et ont partagé leur repas avec nous. Ils se sont montrés solidaires envers nous parce qu'ils se sont rendus compte de l'injustice commise par

le gouvernement en confisquant cet orphelinat. Sans leur soutien, nous n'aurions pas pu tenir 6 mois. L'histoire du camp a éveillé leur conscience. J'ai entendu certains dire: «Si le gouvernement a confisqué même leur orphelinat, Dieu sait ce qu'on a fait aux Arméniens en 1915...»

Que représente pour vous être arménien en Turquie aujourd'hui et quels sont vos défis?

Ce n'est pas facile d'être Arménien en Turquie. Même si nous voulions oublier notre identité arménienne, l'Etat ne nous le permettrait pas. Aujourd'hui notre présence sur ces terres depuis des millénaires est oubliée, nos églises, nos écoles et notre culture étant enfouies de sorte que lorsqu'on me demande l'origine de mon prénom et je dis que je suis Arménien, mon interlocuteur me demande quand je suis arrivé de l'Arménie! Au moment de l'occupation du parc Gezi en 2013, Erdoğan, Premier-ministre de l'époque, avait accusé les manifestants d'ignorer l'histoire, car il disait vouloir reconstruire la caserne des Canonniers. Nous avons installé une tente dans le parc et avons fait une déclaration pour dire que c'est le Premier-ministre qui ne connaissait pas l'histoire car une partie du parc abritait un cimetière arménien qui avait été saisi par l'Etat et qu'il suffisait de creuser la terre n'importe où en Turquie pour retrouver des traces ou des ossements arméniens.

Malgré toutes les difficultés et tous les risques, nous sommes déterminés à continuer le combat. Nous suivons de près les procès des assassinats de Hrant Dink et de Sevak Balıkcı (tué durant son service militaire le 24 avril 2011) ainsi que d'autres procédures concernant des Arméniens. J'aimerais préciser que plusieurs Arméniens sont victimes d'agressions ou de menaces à cause de leur origine. Nous leur proposons des avocats et organisons des manifestations. Il est très important qu'aucun Arménien ne se sente seul face à ses agresseurs et c'est là notre plus grand défi. Les Arméniens de Turquie sont dépolitisés mais depuis une dizaine d'années, les choses sont en train de changer. Dans l'affaire du «camp Armen», nous avons lutté ensemble et remporté une victoire. Le «camp Armen» représente pour nous un monument en mémoire du Génocide. Une partie est en ruines tout comme notre peuple massacré et l'autre partie est vivante avec ses enfants de différentes couleurs. ■

Ո՛չ մեկ DANKE

Շիրազ ՃԵՐԵՃԵԱՆ

«Ամեն ատեն՝ ամեն բանի համար շնորհակալ եղեք Աստուծո՛ւմ եւ Զօրմէն, մեր Տիրոջ՝ Յիսուս Քրիստոսի անուևով» (Եփեսացիներ 5:20): Այս համար մըն է Նոր Կտակարանի Եփեսացիներու գլուխէն, ուր յստակօրէն կը շեշտուի շնորհակալութեան, գոհուևակութեան ու երախտագիտութեան արժէքը: Այսպիսի տողերու շատ կը հանդիպինք սուրբ գիրքերուն, փիլիսոփաներու աշխատութիւններուն եւ հոգեւորականներու մշակումներուն մէջ, սակայն Աստուածաշունչին մէջ (եւ այլուր) ոչ մէկ տեղ կը կշուի, թէ պէտք է ազգովին շնորհակալութիւն յայտնենք, մեր սիրոյ զգացումները եւ յաւիտենական երախտագիտութիւնը արտայայտենք Գերմանիոյ (կամ մէկ այլ երկրի)՝ Զայոց ցեղասպանութեան փաստը ճանչևալուն համար:

Նկարը՝ Երկիրմեդիայի

Գերմանիոյ Պուևստեսթակը, 101 տարուայ ուշացումով պաշտօևապէս ճանչցաւ Զայոց ցեղասպանութեան փաստը: Մարդկութեան դէմ ոճիր մը, որ գործարկուած էր օրին Գերմանիոյ ամէնէն մտերիմ դաշևակից՝ Օսմանեան կայսրութեան ձեռամբ: Զաևաքական սպանդ մը, որուն աշևուազև մասամբ, ուղղակիօրէն եւ անուղղակիօրէն մասնակցած էր գերմանական կայսրութիւնը՝ «Ռայխ»ը, իր սպաներուն եւ զինուորական խորհրդատուներուն միջոցաւ: Պերլին սակայն 2016-ին իր մէջ գտաւ քաղաքական կամքը՝ ճանչևալու Ցեղասպանութեան փաստը, բացայայտօրէն խօսելու արհաւիրքին մասին եւ ուղղակիօրէն ընդունելու մեղքի իր բաժինը, անշուշտ հիմնուելով իր սեփական շահերուն վրայ եւ Նպատակներուն համար: Շատ բարի:

Այս քաղաքական քայլով ստեղծուած իրավիճակին եւ արձանագրուած «Նոր յաղթանակին» դիմաց, ի՛նչ պիտի ըլլար հայ ժողովուրդին կեցուածքը եւ պատասխանը, մասնաւորաբար մերօրեայ համացանցային ընկերային ցանցերուն վրայ եւ մամուլին մէջ: Ըստ սովորութեան՝ ոչ այլ ինչ, քան անթիւ անհամար շնորհակալութիւններ, Գերմանիան աստուածացնող հաղորդագրութիւններ, մեծարանքի ու երախտագիտութեան խօսքեր, մէկ խօսքով՝ գերմանական քաղաքական-բանական քայլին դիմաց՝ հայուն բևաստիպ անհամաշափ զգացական հեղեղ, հասնելով միևչեւ անսեր եւ խեղճ ազգի տպաւորութիւնը տալու աստիճանին:

Անշուշտ այս չի կշևակեր, որ Գերմանիոյ (կամ այլ երկրի մը) կողմէ Ցեղասպանութեան ճանաչումը >>>

Ո՛՛՛՛ մէկ DANKE

>>> բոլորովին անհմաստ է: Նոյնիսկ եթէ բանաձեւը վաւերացնելու շարժառիթները «ազնիւ չեն», նոյնիսկ եթէ Պունտեսթալը Ցեղասպանութիւնը ճանչցաւ ոչ թէ պատմական արդարութեան հաստատման, այլ թուրքիոյ հետ սեփական հաշիւներու խաղին մէջ «կոյ» մը նշանակելու համար, նոյնիսկ եթէ այս բոլորը կը կատարուի Միջին Արեւելքի հակամարտութիւններուն ու գաղթականներու տագնապի լոյսին տակ, այնուամենայնիւ կարելի չէ բացարձակապէս հերքել այն, թէ որեւէ երկրի կողմէ Ցեղասպանութեան ճանաչում՝ առնուազն նուազագոյն ծառայութիւնը կը մատուցէ Հայ դատին ու մեր պահանջատիրութեան: Տակաւին չենք խօսիր Գերմանիոյ նման երկրի մը մասին, որ ոչ միայն իր եւրոպական ու համաշխարհային ծանրակշիռ ներկայութիւնը ունի այսօր, այլ կը համարուի Ցեղասպանութիւնը գործած կայսրութեան դաշնակիցին իրաւայաջորդը: Այս առումով, Գերմանիոյ կողմէ Ցեղասպանութեան ճանաչումը գուցէ կարելորագոյնն է՝ ցարդ վաւերացուած բոլոր նմանօրինակ բանաձեւերուն մէջ: Յետեւաբար, ինչո՞ւ այսքան աղմուկ շնորհակալութեան մասին.

- Շնորհակալութեան, երախտապարտ ըլլալու կարիք չկայ, պարզապէս որովհետեւ «երախտապարտ» ըլլալ կը նշանակէ ինչ որ ձեռով պարտական ըլլալ մեզի բարիք ընողին: Այս պարագային սակայն մենք պարտական չենք, ոչ ալ այդպէս պետք է ներկայանալ: Եթէ թղթածորարը «արդարութեան եւ մարդկային իրաւունքներու» խնդիր է, ապա Գերմանիան եւ բոլոր երկիրները պարտաւոր են ճանչնալու Ցեղասպանութեան պատմական իրողութիւնը, ո՛չ թէ հայ ժողովուրդին սիրոյն, այլ որովհետեւ ՄԱԿ-ի ուխտը ընդունած պետութիւններ են: Իսկ եթէ ճանաչումը քաղաքական խաղաքարտ է, ապա արդէն շահած են, իրենց յաւելեալ շնորհակալութիւններ տալու կարիք իսկ չկայ: Գնահատելն ու ողջունելը բաւարար է:

- Նոյնիսկ ընթերցելով պատասխանատու մարմիններուն յայտարարութիւնները, պիտի գտնենք դիրքորոշումներու որոշակի տարբերութիւն: Մինչ պետական պաշտօն վարող Հայաստանի նախագահը, մեկնելով փրոթօքոլային ձեւակերպութիւններէ շնորհակալութիւն կը յայտնէր Գերմանիոյ խորհրդարանին ու ժողովուրդին, միւս կողմէ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսի նամակին հայերէն տարբերակը նոյնքան խօսուն էր, սակայն առանց «շնորհակալութիւն» եզրին: «Արամ Ա. Կաթողիկոս մեր եկեղեցւոյ ու ժողովուրդին անունով իր գնահատանքը յայտնեց, ինչպէս նաեւ զօրակցութիւնը՝ անարդարութեան դէմ պայքարի ի խնդիր», ըսուած է նամակին մէջ: Ահա՛ գնահատանք, ողջոյն եւ զօրակցութիւն՝ առանց անտեղի, չափազանցուած շնորհակալութեան:

- Հայ ժողովուրդը ունի պատիւ եւ արժանապատուութիւն: Այո՛, անհրաժեշտութեան պարագային շնորհակալութիւն յայտնելը արժանիք է, սակայն աժանագին՝ նոյնիսկ անվճար շնորհակալութիւններ առաջարկելով կը խեղճացնենք մենք զմեզ: Կը վերադառնանք նոյն հարցին՝ այստեղ քաղաքական դաշտ է, ոչ թէ բարեսիրական ոլորտ: Շատ շնորհակալութիւն յայտնելը վերստին կ'ապացուցէ հայ ժողովուրդի ջախջախիչ մեծամասնութեան զգալի օտարացումը՝ քաղաքական բանականութենէն: Ընդէ՞ր է, բարութեան եւ ազնուութեան մասին կը պատմէ մեր ժողովուրդի դարաւոր պատմութիւնը, սակայն այդ նոյն պատմութիւնը կը խօսի նաեւ այն դժբախտութիւններուն մասին, որոնք մեզի հասած են մեր շատ բարի, չափազանց խոնարհ եւ մարդասեր ըլլալուն պատճառով: Հարց չէ, չափաւոր կարծրութիւնը մեր ժողովուրդին սեւ կէտ պիտի չպատճառէ:

- Վերջին օրերուն համատարած է արցունքախառն «Danke» արտայայտութիւնը՝ կցուած գերմանական դրօշներու: Նոյնը պատահած է նաեւ անցեալին, այլ երկիրներու պարագային: Յետեւաբար եթէ, օրին մէկը, օրինակ Թուրքիան ճանչնայ ցեղասպանութեան փաստը, ապա նոյն տրամաբանութեամբ հայ ժողովուրդը գուցէ «Tesekkurler»-ներ եւ թրքական դրօշներ պետք է բաժնէ աջ ու ձախ:

ճանաչումը, կարելոր թուալով հանդերձ, գործնականօրէն ոչինչ է առանց շօշափելի քաղաքական ճշունքի եւ իրաւական հատուցումի: Արդիւնքով, քաղաքական լծակներու բացակայութեան, որեւէ երկրի կողմէ ճանաչումը զգացական հայուն կը պարգեւէ լոկ ժամանակաւոր բարեկամութիւն, որը պիտի մարի այն պահուն, երբ այդ նոյն երկիրները փոխադարձ շահեր կ'ապահովեն Անգարայի հետ՝ այլ ոլորտներու մէջ: Թրքական գայրոյթն ալ, հետեւաբար, պիտի ըլլայ ձեւական ու ժամանակաւոր: Ուստի, եթէ ինչ որ շնորհակալութիւն յայտնելու խնդիր կայ այսօր, ապա այդ պետք է ըլլայ հակառակ ուղղութեամբ: Եթէ իրապէս բարոյակալութեան եւ ազնուութեան հարց է, եթէ ճանաչումը զուտ պատմական արդարութեան նպատակներով էր, ապա գերմանացիք՝ իրենք պետք է շնորհակալութիւն յայտնեն հայ ժողովուրդին, որ Պերլինին տուաւ մղումն ու կորովը՝ ծանօթանալու սեփական պատմութեան, վերատեսութեան ենթարկելու անցեալի սխալները եւ ներողութիւն խնդրելու անոնց համար: Իսկ եթէ ճանաչումը պարզապէս սեփական շահեր հետապնդող հերթական քաղաքական քայլն է, ապա պարզապէս ողջունենք զայն, քաղենք պտուղի մեր արդար «շահաբաժինը» եւ անցնինք յառաջ: Ո՛՛՛ մէկ Danke: ■

Շ. Ճ.

«Արարատ» Պէրլոթ

La Gaîté depuis 1928
Articles de fêtes
Guirlandes, ballons & cotillons
Costumes & accessoires de déguisements
Farces & attrapes
Drapeaux

Création à Erevan de l'Oratorio "Le chant de l'Arménie" du compositeur russo-suisse Alexander Brincken

Interview exclusive

Le 30 avril dernier, la Salle de concerts Aram Khatchaturian à Erevan a accueilli la création mondiale de l'Oratorio "Le chant de l'Arménie" du compositeur russo-suisse Alexander Brincken. Cette œuvre, basée sur les poèmes de Taniel Varoujan, Siamanto, Avetik Isahakyan et Vahagn Davtyan, est dédiée au peuple arménien en mémoire des victimes du génocide perpétré en Turquie entre 1894 et 1923. Elle a été interprétée par l'Orchestre philharmonique national d'Arménie sous la direction d'Eduard Topchyan, le Chœur académique de l'Arménie sous la direction de Hovhannes Chekijyan, et l'Ensemble des instruments nationaux, avec la participation du ténor Perch Karazyan et des récitants Silva Yuzbashyan (en arménien oriental) et Sargis Najaryan (en arménien occidental).

Pour en savoir plus, nous avons pris contact avec Monsieur Brincken et quelle ne fut pas notre surprise de constater qu'il parle, lit et écrit parfaitement la langue de Machtots! Pour les lecteurs d'*Artzakank*, nous avons réalisé cette interview, qui s'est déroulée, tout naturellement, en arménien!

*****

Comment en êtes-vous arrivé à vous intéresser à l'Arménie et à la langue arménienne?

A partir des années 70, j'ai visité l'Arménie à de nombreuses reprises en tissant des liens avec des musiciens locaux. Etant fasciné par la culture arménienne et vouant une profonde sympathie envers le peuple arménien, j'ai commencé à apprendre l'arménien oriental. Par la suite, au milieu des années 90, après mon installation à Lucerne, je me suis intéressé à l'arménien occidental et à l'orthographe classique, notamment à travers la lecture du journal *Nor Haratch* (précédemment *Haratch*) auquel je suis abonné. (Ndlr: le 18 février dernier, il y a signé une critique en arménien du livre *Den Ararat vor Augen - Leben in Armenien* de Amalia van Gent & Christina Leumann, paru aux éditions Kolchis Verlag en 2015)

Pourquoi et comment avez-vous composé votre Oratorio "Le chant de l'Arménie"?

Dans les années 80 je vivais à Saint-Pétersbourg et j'avais de bons amis arméniens. C'est à travers ces

Compositeur, pianiste et organiste, Alexander Brincken est né en 1952 à Saint-Pétersbourg de parents aux origines multiples: allemande, polonaise, russe et géorgienne. En 1976, il a obtenu un diplôme en composition et musicologie et en 1982, un doctorat en beaux-arts du Conservatoire de Saint-Pétersbourg. Entre 1980 et 1992, il a enseigné la musique et a travaillé en tant que rédacteur dans une maison d'édition musicale. Depuis 1992, il vit à Lucerne avec son épouse Margrit Brincken-Schuler, organiste. Il donne des cours de piano dans deux écoles et tient les orgues dans une église catholique dans le canton de Nidwald.

Outre l'Oratorio "Le chant de l'Arménie", il est l'auteur d'un ballet "La reine des neiges" d'après le conte d'Andersen, de 4 symphonies, d'une messe latine et d'une série d'œuvres de musique de chambre et de chant choral.

Alexander Brincken a enregistré 3 CD aux éditions Ars Produktion (extraits à écouter sur www.brincken.ch):

- Werke für Streicher (*Œuvres pour instruments à cordes*), Allemagne, 2006
- Geistliche Chorwerke (*Œuvres chorales religieuses*), Allemagne, 2008
- Russisch-Orthodoxe Gesänge (*Chants orthodoxes russes*), Allemagne, 2010

derniers que j'ai pu me familiariser avec l'histoire de la tragédie du *Metz Yeghern* et de là, a germé en moi l'idée de composer un grand oratorio sur ce thème. Déjà à l'époque je souhaitais que l'œuvre soit jouée pour la première fois à Erevan dans le cadre des commémorations du 100ième anniversaire du génocide. Cependant, vu la complexité de la tâche, le projet a traversé une longue période de mûrissement. De plus, j'ai été occupé par d'autres projets et n'ai pas pu me concentrer sur cette œuvre. Entretemps, j'ai réalisé les esquisses, me suis procuré les œuvres des poètes arméniens et j'ai travaillé sur le fond littéraire. Entre 2009 et 2011, j'ai finalement pu travailler de manière systématique et compléter la composition. Depuis 2010, je me rends régulièrement une à deux fois par année en Arménie, où j'ai noué des contacts avec le ministère de la Culture et l'Orchestre philharmonique. Curieusement, la salle de concerts Aram Khatchaturian à Erevan était en rénovation au moment de la commémoration du 100ième anniversaire du génocide et la création de l'oratorio n'a pu avoir lieu qu'une année plus tard, en avril 2016.

Création à Erevan de l'Oratorio "Le chant de l'Arménie" d'Alexander Brincken

"... Pendant toute la durée de l'Oratorio résonnaient les poèmes de Taniel Varoujan, Siamanto, Avetik Isahakyan et Vahagn Davtyan. Des œuvres pertinentes choisies avec goût, comme si les poètes et le compositeur avaient travaillé ensemble sur la création. La musique était émouvante et spectaculaire ..."

(Extrait du compte-rendu de Marieta Makaryan)

"... [par la création de cet Oratorio] le compositeur est devenu un des musiciens arméniens les plus célèbres. Oui, une célébrité de la musique arménienne car ce compositeur non-arménien a pénétré les secrets des sons de nos mélodies et instruments avec une sensibilité, un dévouement et une maîtrise surprenants de sorte que son œuvre monumentale occupera une place importante dans la tradition dynamique de notre culture nationale....)

(Extrait du compte-rendu de Tigran Khzmalyan)

►►► Pourriez-vous nous décrire l'œuvre?

Mes œuvres de musique sacrée comprennent des chants orthodoxes et une messe catholique latine. Mais pour mon Oratorio je me suis aligné consciemment au style arménien parce que je suis un grand admirateur de Komitas, que j'ai pris comme modèle. J'aime aussi la musique populaire arménienne, celle qui est pure et authentique et qui est jouée avec des instruments traditionnels. J'ai une phonothèque d'une certaine importance qui comprend des enregistrements de cette musique arménienne et je me suis inspiré de la messe de Komitas. Le style de l'Oratorio est donc influencé tant par la musique populaire que par la musique médiévale arméniennes. Je dois dire que le résultat est une synthèse intéressante entre le style mélodieux arménien et la polyphonie allemande. Rappelons que Komitas a été formé dans cette école allemande à Berlin. Ainsi les éléments arméniens et allemands existent côte à côte dans cet Oratorio.

Existe-t-il des projets pour présenter "Le chant de l'Arménie" en dehors de l'Arménie et notamment en Suisse?

Bien entendu, je souhaiterais qu'il soit présenté surtout dans les grands centres de la diaspora arménienne tels la France, les Etats-Unis, le Canada. Mais c'est une question d'organisation et de financement. En effet, l'Oratorio est composé pour un grand orchestre de plus de 100 instrumentistes, un chœur mixte d'autant de chanteurs, sans compter l'ensemble des instruments populaires, le soliste et les récitants. La représentation d'une telle œuvre nécessite des fonds importants. Je me suis déjà adressé à quelques connaissances de la diaspora arménienne et attends leurs réponses. ■

(Propos recueillis et traduits de l'arménien
par Maral Simsar)

Ուղիղ խնդիր

Մերուժան ՏԵՐ-ԳՈՒԼԱՆԵԱՆ

Պատանեկութեան տարիներին, երբ ես առաջին անգամ Ջալախիբից գալիս էի Երեւան, տեսայ Արարատը: Մինչ այդ տեսել էի ոչ թէ գրքերում, թերեւս դասագրքերում չկար Արարատի պատկերը, այլ բացիկների վրայ: Եւ Թալինից Արարատեան դաշտ իջնելիս տեսայ Լեռը Սրբազան:

Յետոյ ոչինչ, որ մեր պատմութեան դասատուին երեւանեան կրկեսի ժամանակաւոր հիւրանոցում ծեծեցին, ով մեզ հայաստան էր բերել: Մենք բոլորս պատրաստ ու ուժեղ տղաներ էինք, բայց չփորձեցինք օգնել մեր դասատուին, որովհետեւ մենք եկել էինք մեր երանելի հայրենիքը, որտեղ մեզ բոլորովին չէր թւում, թէ այդպէս կ'ընդունեն:

Յետոյ շատ անելի ուշ, երբ ես իմ հայրենիքում ուսանող էի, հասկացայ պարզ մէկ բան, որ մենք սխալ էինք, որ մեր ուսուցչին տեր չկանգնեցինք, քանի որ այդ հարբած պատահական ձեւակերպումը բոլորովին էլ իմ հայրենիքը չէր: Ինչպէս այսօր իմ հայրենիքը չէն այն մարդիկ, որոնց թւում է, թէ իրենց կուտակած հարստութեամբ մեր երկիրն են պահում...

Այսօր զարմանալիօրէն կայ ընդունուած առաջին կարծիք, երկրորդ կարծիք, կայ դիմութիւն եւ չընդդիմութիւն: Ես երրորդ կարծիքն եմ: Բայց, բարի եղէք տիկնայք եւ պարոնայք, երրորդ կարծիք բոլորովին էլ չի նշանակում երրորդական կարծիք... Եւ ես՝ երրորդ կարծիքս ասում եմ. – Թողէք անձնական, չափազանց անձնական նկրտումները՝ ինքնահաճոյ, ինքնանպատակ, անհայրենական, եւ հաւաքուէք Սրբազան Լեռան պատկերի առաջ, որը Եր եւ Է:

Տարօրինակ է, սակայն, բախտի բերումով Աստծոյ ամէն օր ես աշխատանքի գնալիս եւ վերադառնալիս նայում եմ, որ տեսնեմ Լեռը, ում պատկերը մանկութիւնից երագել էի: Եւ մտածում եմ. – Մի՞թէ կարելի է այլ բան մտածել, դաւադիր բան մտածել, երբ քո դիմաց է Լեռը Սրբազան... Մտածում եմ նաեւ, որ Լեռանն ուխտագնացութեան եկած աշակերտներին եւ նրանց պատմութեան դասատուին չի կարելի վիրաւորել, ով իր աշակերտներին բերել էր ցուցադրելու Սուրբ Լեռը, քանզի ինչպէս մենք, եւ ուսուցիչները նոյնպէս՝ անցողիկ են, եւ ուսուցչի արժանապատուութիւնն իր աշակերտների մէջ պետք է լինի: Արժանապատուութիւն, որը ես տեսայ մեր համազգային սահմանը պահող Չինուորների ոգիներում եւ համոզուեցի, որ նրանք, որ անելի համարձակ են, քան մենք էինք մեր ջահելութեան տարիներին, ի տարբերութիւն մեզ՝ երբեք թոյլ չէին տայ որեւէ մէկին նեղացնել իրենց Ուսուցչին:

Ուսուցչին չպաշտպանող աշակերտին լեռը չի ճանաչի, եւ աշակերտն այդ չի կարող առնչուել Սրբազանութեանը, քանի որ լեռն անելի բան մերն է, յաւերժական է եւ ճակատագիր: Այսինքն թէ՛ մեր բոլորի դիմաց՝ ուսուցչի, թէ՛ աշակերտի, ուղիղ խնդիր է դրուած: Թէ՛ մոռանամ քեզ Արարատ... երդումը, որը մտածում, սակայն չի հնչում, հասունանում ու չի արթնանում, եւ որը մեզ կը մաքրէր դաւադիր մտքերից, մեզ կը հաւաքէր մեր ուղիղ խնդրի դիմաց, որտեղ բոլորը տեր են եւ ոչ մէկը՝ ենթակայ: ■

«Առաւուռ»

Les Arméniens locaux apportent un changement positif dans le travail avec les personnes déplacées...

Il y a trois ans, la Fondation KASA n'aurait même pas imaginé qu'il serait possible d'accueillir à KASA environ 1500-2000 personnes déplacées et de leur offrir un «refuge» tout en leur servant de mentor, en leur offrant des formations en vue d'améliorer leurs moyens d'existence et d'accroître leurs opportunités d'emploi, en les impliquant dans la vie socioculturelle de l'Arménie à travers des projets d'intégration sociale, économique et culturelle. Aujourd'hui, cela est déjà une réalité, et c'est avec fierté que nous pouvons constater que chez la majorité des personnes déplacées, KASA évoque l'image d'une organisation de jeunes actifs et motivés qui rendent Possible l'Impossible.

* * * * *

Le conflit syrien a profondément marqué l'Arménie. Depuis 2011, la guerre civile éclatée en Syrie a forcé une partie importante de la population syrienne à fuir le pays. De ce fait, durant les dernières années, beaucoup de Syriens d'origine arménienne ont immigré en Arménie. Celle-ci a dû faire face à maints défis, notamment en matière d'intégration de familles et d'individus nouvellement arrivés. Le flux continu depuis le début de la crise a exercé une forte pression sur la capacité du pays à répondre aux besoins croissants. Depuis lors, nombre d'organisations mènent des projets dans le but de fournir l'assistance nécessaire aux familles déplacées de Syrie. La plupart de ces projets mettent l'accent sur l'aide humanitaire, ce qui est évidemment remarquable. Pourtant, ces familles se heurtent en fait à des défis notables, surtout sur le plan de leur intégration sociale, économique et culturelle. En partenariat avec l'UNHCR, KASA a entrepris le processus exaltant d'améliorer la vie des personnes déplacées.

En dépit des difficultés rencontrées la Fondation met actuellement en œuvre, dans ses centres d'Erevan et de Gumri, des activités dans le cadre du programme «Intégration des réfugiés à travers l'éducation et les opportunités d'emploi», qui se situent à trois niveaux: intégration sociale, amélioration des moyens d'existence et interaction culturelle. La plupart de ces activités se tiennent en groupes mixtes, réunissant les nouveaux arrivants et les Arméniens locaux, en vue de promouvoir une bonne intégration, objectif majeur du programme.

Ci-après, certains de nos bénéficiaires partagent leurs histoires d'intégration, en prouvant à travers plusieurs cas que la vie en Arménie est difficile mais possible...

«Je suis né en Irak. Il y a dix ans, je suis venu avec ma famille habiter en Arménie. Avant de déménager, nous nous sommes installés en Syrie, pour une courte période. Au début de mon installation en Arménie, j'ai rencontré de grands problèmes d'intégration mais j'ai réussi à les surmonter et à démarrer une nouvelle existence. De plus, je me suis mis à prendre une part active dans différents projets à caractère social et humanitaire. «Accueillir une famille» en est devenu un. Ce projet m'a offert l'opportunité unique de partager l'expérience que j'avais acquise en surmontant les difficultés d'intégration avec des personnes se trouvant dans la même situation. Une agréable surprise m'attendait à ma première rencontre avec la famille que j'étais censé «accueillir». Il s'est avéré que nous avons été voisins en Syrie, et ils ont reconnu en moi le petit garçon jouant dans la cour avec leurs enfants. Nous nous sommes mis à parler de notre quartier et des jours heureux passés ensemble en Syrie. Ces retrouvailles étaient formidables pour moi», raconte un volontaire irakien parfaitement intégré ayant «accueilli» une famille de Syrie.

«L'âge n'a pas d'importance, il y a toujours une meilleure manière de faire preuve de son enthousiasme dans toutes sortes d'activités culturelles ou sportives. C'est toujours un plaisir d'avoir de telles sortes d'activités interactives ensemble avec les gens de KASA», avait constaté l'un des participants d'un autre projet appelé «Rejoins la Communauté», ayant réuni réfugiés et demandeurs d'asile d'origine non arménienne, ainsi que des Arméno-Syriens, en les impliquant dans divers événements culturels et sportifs et des rencontres interculturelles.

Nous avons beaucoup à partager en faveur des personnes déplacées durant ces années, vu la diversité de nos activités propres, mais une chose est claire: nous faisons vraiment de notre mieux pour inciter les gens à être autonomes, confiants en eux, sans se laisser bloquer par leur récent passé. De fait, ils enrichissent l'Arménie en partageant leur culture et en apportant une nouvelle manière de penser. Le projet d'éducation professionnelle, qui consiste en une série de formations à différents métiers, a été élaboré notamment dans le but de renforcer leurs capacités dans les métiers de la cuisine, de la coiffure, de la manucure, etc. Nous nous réjouissons de constater qu'aujourd'hui, environ 30-40% des personnes formées dans le cadre de ce projet ont trouvé un emploi.

Il est particulièrement intéressant de souligner combien nos jeunes s'engagent à améliorer la vie des personnes déplacées en Arménie. Ainsi nous avons été impressionnés de constater que près de 200 candidats ont postulé pour seulement 15 postes de volontaires dans le cadre du projet «Accueillir une famille». La motivation de tous ces jeunes n'est pas seulement de déployer leurs efforts en vue d'aider à faciliter l'intégration des familles déplacées, mais aussi de créer un réseau solide, qui inclue agences >>>

**Les Arméniens locaux
apportent un changement
positif dans le travail avec les
personnes déplacées...**

►►► étatiques et autres organisations apportant leur soutien à ces familles.

La situation demeure tout de même difficile, compte tenu des conditions économiques locales très limitées et de la récente escalade du conflit en Artsakh. Parmi les personnes arrivées en Arménie, nombreuses sont celles qui cherchent encore des moyens de continuer leur route vers l'Europe occidentale ou le Canada, tandis que certaines rêvent du jour où elles pourront retourner chez eux... Il est d'une importance cruciale de pouvoir gérer de façon intelligente la plus grande ressource que nous possédons en Arménie, notre capital humain. Le message que nous essayons de faire passer et espérons que notre gouvernement va également comprendre, c'est que la compréhension mutuelle et la coopération avec les personnes nouvellement arrivées de Syrie apporte un large éventail d'expériences, de compétences et de savoirs, hautement profitable au développement de notre pays. ■

Anahit Minasyan

Le patron du Haut Commissariat des Réfugiés en Arménie nous demande de contribuer financièrement à ce beau projet, car il est débordé par les urgences.

Soutiendriez-vous très concrètement les réfugiés qui affluent en Arménie via KASA?

CCP 17-274614-1
KASA Komitas Action Suisse Arménie
Lausanne, mention REFA.
IBAN CH24 0900 0000 1727 4614 1

**Les bénévoles du projet «Accueillir une famille»
témoignent ...**

Au cours de notre bénévolat, nous avons appris à être positifs et optimistes et à profiter de la vie au maximum.

Durant les derniers mois de 2015, ma femme et moi avons eu l'honneur de faire du bénévolat dans le cadre du projet «Accueillir une famille». Nous croyons fermement que c'est le devoir de chaque Arménien d'aider les gens ayant fui la guerre sans pouvoir rien emporter, en laissant derrière toute une vie. «Accueillir une famille» est une excellente occasion d'apporter un petit changement positif à ces personnes qui essaient de refaire leurs vies et se heurtent sur ce chemin à maintes difficultés. Cependant, le projet n'est pas unilatéral. Nous avons beaucoup appris de notre famille «accueillie»: comment rester positif et optimiste et profiter de la vie au maximum même après avoir survécu aux horreurs de la guerre; comment tenir bon et réussir dans la recherche de nouvelles opportunités dans un pays en développement comme l'Arménie; comment avoir une énergie sans limites pour aller à la découverte de son nouveau pays d'origine et enfin, tout simplement, comment être heureux. Nous espérons que cette expérience, vraiment inoubliable pour nous, l'a été aussi pour la famille que nous avons eu le plaisir d'accueillir.

Le projet m'a inspiré à aider moi-même d'autres personnes déplacées.

Il y a deux ans que ma famille a déménagé en Arménie, à cause de la guerre en Syrie. Pendant les premiers mois de notre séjour, nous avions à nos côtés une volontaire qui nous a beaucoup aidés durant le processus d'adaptation dans le nouveau pays. Très vite, elle est devenue une personne chère à notre famille. Elle m'a beaucoup inspirée, et une année après notre installation, j'ai décidé que c'était mon tour de m'engager en tant que bénévole dans le même projet, pour accompagner les familles déplacées, arrivées récemment en Arménie. J'ai «accueilli» une famille avec trois enfants et, au départ, je n'étais pas sûre d'être en mesure de les aider. Cependant, très tôt, nous sommes devenus si proches que les membres de la famille ont commencé à m'appeler «leur sœur». Les enfants ayant été particulièrement affectés par la guerre, j'ai organisé pour eux beaucoup d'activités divertissantes, de sorte qu'ils sont devenus peu à peu plus sociables et moins stressés. D'autre part, moi aussi j'ai bénéficié du projet: je me suis fait des amis avec des jeunes locaux très gentils et actifs.

L'enfant d'un an et demi de ma famille «accueillie» prononce mon prénom.

Avant le démarrage du projet, j'avais du mal à m'imaginer qu'il était possible de créer si vite des relations chaleureuses avec une famille déplacée. Pourtant, je ne pourrais pas exprimer en mots l'émotion qui s'est emparée de moi lorsque, peu de temps après le début de nos échanges, j'ai entendu l'enfant d'à peine un an et demi de ma famille «accueillie», qui commençait à peine à parler, prononcer déjà mon prénom. Quoi que je fasse, que ce soit une visite à domicile, l'organisation d'une promenade dans la ville ou un simple appel téléphonique, je reçois les remerciements de chacun des membres de la famille. Le mot «fierté» est bien insuffisant pour décrire mes sentiments.

PFG
7jours/7 - 24h/24

POMPES FUNÈBRES GÉNÉRALES

46, avenue Cardinal-Mermillod - 1227 CAROUGE
79, route de Saint-Georges - 1213 PETIT-LANCY

Tél. 022 342 30 60 - www.pfg-geneve.ch

ԹԵ ԻՆՅԱԿԵ ՏԵՐԵԱՆՆԵՐ ԿՐԿԵՑ ԷԶՄԻԱԾՆԻ ԳԱՆՃԵՐՆԵՐ

Յովիկ ԶԱՐԽՉԵԱՆ

Այս փոքր-ինչ խորհրդաւոր ու զարմանալի պատմութիւնը ծայր առաւ 1914 թուականի ծնունդը, երբ Սարիղամիշի մօտ իրար բախուեցին ռուսական ու թուրքական բանակները: Մեծ էր վտանգը, որ ռուսների անյաջողութեան դէպքում Էնվեր փաշայի հրոսակները կ'արշաւէին մինչև Երեւան: Եւ վերահաս աղետից տագնապած՝ Ամենայն Յայրոց Յայրապետ Գեորգ 5-րդը կայացնում է ծայրահեղ մի վճիռ: Նա իր մօտ է հրաւիրում եկեղեցու բարձրագոյն հոգեւորականներին և առաջարկում է Էջմիածնում պահուող բոլոր ձեռագիր մատեաններն ու թանկարժէք իրերը շտապ կարգով տեղափոխել Մոսկուա:

Որոշումն անսպասելի էր, տեղի ընտրութիւնը՝ առաւել էլ: Սակայն կաթողիկոսին յաջողւում է հիմնաւորել, որ այդ պահին դժուար է գտնել առաւել ապահով վայր: Ու սկսում է Էջմիածնի գանձերի տեղափոխման գործողութիւնը: Գլխաւոր պայմաններից մէկն էր՝ ամէն բան անել խստագոյն գաղտնիութեան պայմաններում: Բոլոր իրերն ամփոփւում են 147 խոշոր արկղերի մէջ ու կնքւում վեհափառի կնիքով: Այնուհետև դրանք տարւում են կայարան և երեք վտառի մարդկանց հսկողութեամբ ճանապարհ են ընկնում դէպի Ռուսաստան:

Թանկարժէք բեռը Մոսկուա է հասնում 1915 թուականի փետրուարին: Այնտեղ գործող հայկական կոմիտէի անդամներն արդէն տեղեկացուած էին եւ անհրաժեշտ նախապատրաստական աշխատանքներ էին ձեռնարկել: Դրանցից հիմնականը քաղաքում յարմար ապաստարան ընտրելու հարցն էր: Երեք հնարաւոր տարբերակներ էին առաջարկուել, բայց երբ հեռագրով հարցում էին կատարել Գեորգ 5-րդ կաթողիկոսին, վերջինս կտրականապէս դէմ էր եղել արկղերը պահ տալ որևէ մասնաւոր շինութեան մէջ և պատուիրել էր դրանք յանձնել Մոսկուայի Սուրբ Խաչ հայկական եկեղեցուն:

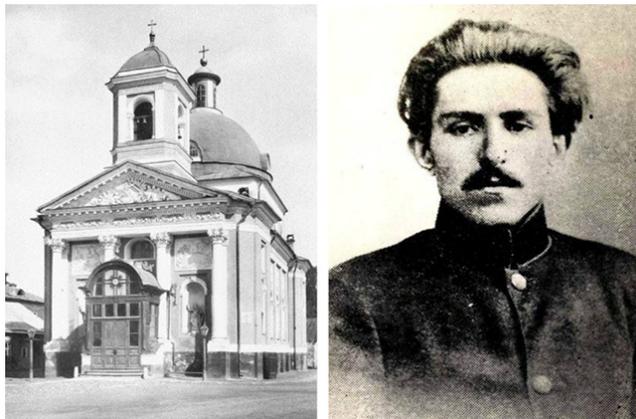
Բարեբախտաբար, գրաւոր աղբիւրներում պահպանուել են այն մարդկանց անունները, ովքեր անմիջական մասնակցութիւն ունեցան հայկական մշակութային արժէքների փրկութեան գործին: Այդ ցանկն ընդարձակ է: Նշենք միայն նրանցից երկուսի անունը՝ Մոսկուայի հայկական կոմիտէի անդամ Ալէքսանդր Թորոսեան-Տարասովը՝ աշխարհահռչակ գրող Անրի Թրուայայի պապը, և Նկարիչ Մարտիրոս Սարեանը: Նրանք եւս կայարանում էին, երբ տեղ հասաւ գնացքը:

Մեծ թուով կառքեր էին վարձուել: Իւրաքանչիւր կառքում դրւում էր մի քանի արկղ, իսկ տեղի հայկական գաղութի երկուական անդամ պիտի բեռի հետ գնային մինչև եկեղեցի:

Սուրբ Խաչում եկեղեցական գանձերը պահպանելու համար առանձնացուել էին երկու խորանները: Նախապէս դրանց համար պատուհիրուել էին պողպատե ամուր դռներ, բոլոր պատուհաններն արդէն կրում էին մետաղէ փեղկեր: Ու երբ բոլոր արկղերն ի վերջոյ անվնաս տեղ հասան, դռները կնքուեցին, ու սկսուեց երկարատև պահպանութեան ժամանակը:

Այն մոսկուաբնակ հայերը, ովքեր գիտէին դրա մասին, գիշերները քահանաների հետ հերթապահում

էին եկեղեցու մօտ: Երկու ամիսը մէկ անգամ խորանների դռները բացւում էին մի քանի ժամով՝ ձեռագրերը խոնաւութիւնից փրկելու նպատակով: Իսկ դրսի աշխարհում կատարւում էին աշխարհացունց իրադարձութիւններ: Բոլշեւիկեան յեղաշրջումը յաղթանակ էր տարել, եկել էր նոր իշխանութիւնը, եւ այդ նորերի շարքում էր նաև Պօղոս Մակինցեանը, ով նշանակուել էր ՌՍԳՍՐ ազգութիւնների ժողովմատում հայկական գործերի ժողկոմի տեղակալ: Էջմիածնից բերուած 147 արկղերի մասին նա չէր կարող չիմանալ:

Մոսկուայի Սուրբ Խաչ եկեղեցին եւ Վահան Տերեանը

Եվ ահա մի օր լուր տարածուեց, որ Մակինցեանը որոշել է հայ եկեղեցու հարստութիւնը դուրս բերել Սուրբ Խաչ եկեղեցուց ու տեղափոխել Մոսկուայի Ալէքսանդր Երրորդ կայսեր թանգարան (ներկայիս Պատմութեան պետական թանգարանը): Տեղեկութիւնը բուռն յուզումների ու զայրոյթի պատճառ դարձաւ հայերի շրջանում: Բոլորն էլ հրաշալի գիտակցում էին, որ դա բացայայտ ոտնձգութիւն է ազգային արժէքների դէմ, և որոշեցին դիմադրել:

Չրաւիրուեց յատուկ ժողով: Վճռեցին, որ բոլորը մէկ մարդու պէս ոտքի կը կանգնեն ու կը պաշտպանեն Էջմիածնի գանձերը: Բայց մինչ այդ նպատակաւորաբար գտան մի փոքրիկ պատուհրակութիւն ուղարկել նրա մօտ և առաջարկել հեռու մնալ վտանգաւոր արկածախնդրութիւնից: Եւ ընտրուած 5 պատուիրակներն ուղեւորուեցին Մակինցեանի բնակարան: Եւ հենց այստեղ էլ երջանիկ պատահականութիւնն օգնութեան հասաւ անելանելի իրավիճակին:

Դէպքի ականատես Արսէն աւագ քահանայ Սիմոնեանցը պատմում է, որ Մակինցեանի տան մուտքի մօտ նրանք հանդիպում են բանաստեղծ Վահան Տերեանին: Ինչպէս յայտնի է, Տերեանը ոչ միայն Մակինցեանի մտերիմ ընկերն էր, այլև այդ օրերին Յամառուսաստանեան ազգութիւնների ժողկոմխորհի՝ հայկական գործերի գծով խորհրդակալն էր: Լսելով այցելութեան նպատակի մասին՝ բանաստեղծը միւսների հետ ներս է գնում: Ընդունելով անսպասելի հիւրերին, Մակինցեանը կրկին հաստատում է իր որոշումը՝ ասելով, թէ իբր եկեղեցին խիստ անապահով վայր է, պահուող իրերը կարող են յափշտակութեան ենթարկուել, գրչագրերը կարող են խոնաւութիւնից փչանալ, մինչդէռ նա կամենում է >>>

ԹԵ ԻՆՋԱԿՏ ՏԵՐԵԱՆՆԸ ՖԻՐԿԵԳ ԷԶՄԻՏՈՒՄԻ ԳԱՆՃԵՐԸ

»»» հայ ազգի մշակույթի այդ նշանաւոր յիշատակարանների հետ ծանօթացնել ռուս բանուորութեանը և գիտական աշխարհին, և այդ նպատակով մտադիր է տանել թանգարան ու նոյնիսկ հայագետ Նիկողայոս Ադոնցին նշանակել ձեռագրերի բաժանմունքի վարիչ:

Հերթը Տերեանին էր: Վերջինս անցնում է հակագրոհի և սկսում է հակափաստարկների մի ընդարձակ շարք թուարկել՝ սկսած նրանից, որ հայ ժողովրդի սեփականութիւնը չի կարող դառնալ օտար երկրի ունեցում, և վերջացրած այն բանով, որ գերմանական զօրքերն անցել են հակագրոհի ու կարող են նաև Մոսկուան գրաւել: Արսէն քահանան այսպէս է վերյիշում բանաստեղծի խօսքերը. «Յիրաւի, Պօղոս, մեր ձեռագրերի համար ամենից ապահով վայրը հայոց եկեղեցին պէտք է համարել, որովհետև տալտա տեղ է, ու ոչ ոք նրա վրայ ուշադրութիւն չի դարձնում, նոյնիսկ գերմանացիք, եթէ Մոսկուան գրաւելու լինեն:

«Ես էլ կարծում եմ, որ թողնենք առայժմ այնպէս, ինչպէս կայ, եւ ոչ մի տեղ չտեղափոխուենք»: Պէտք է նկատել, որ Տերեանը Մակինցեանի վրայ մեծ ազդեցութիւն ունէր: Եթէ Մակինցեանն աչքի էր ընկնում իր անզուսպ բնաւորութեամբ, ապա հաւասարակշռուած Տերեանը գրեթէ միշտ կարողանում էր գտնել ճիշտ փաստարկները եւ տարհամոզել ընկերոջը: Նոյնն էլ կատարուեց այս դեպքում: Տեղի տալով ճշումներին՝ Մակինցեանը համաձայնեց, որ արկղերը մնան եկեղեցում, թէև առաջարկեց, որ դրանք կնքուած լինեն նաև Համառուսական գործադիր կոմիտէի առաջին քարտուղարի կնիքով: Իսկ դա չարեաց փոքրագոյնն էր:

Դժբախտաբար, Վահան Տերեանին վիճակուած չէր ապրել մինչև այն օրը, երբ իր օգնութեամբ փրկուած գանձերը կրկին պիտի ճանապարհ ընկնէին դէպի Հայաստան: Ըստ տեղեկութիւնների՝ 1922 թ. ապրիլին Մոսկուայից Հայաստան հասաւ 4060 ձեռագիր: Այս անգամ բոլոր իրերը գետեղուել էին յատուկ այդ նպատակով պատրաստուած թիթեղապատ 137 սնդուկների մէջ: Կան այնպիսիներ այն մասին, թէ նախկին 147 արկղերից 30-ն այդպէս էլ անյետացել էին, եւ, որ դրանց մէջ եղել էին ամենաթանկարժէք իրերը: Թէ յատկապէս ինչ էր կորստեան մատնուել, յստակ տեղեկութիւն չկայ:

Փոխարէնը՝ 1923 թ. սեպտեմբերի 5-ին «Խորհրդային Հայաստան» թերթում հրատարակուեց այսպիսի մի հաղորդագրութիւն. «1914 թուի տաճկական արշաւանքի ժամանակ Մոսկուա տեղափոխուած Էջմիածնի նախկին մատենադարան-թանգարանի ձեռագրերն ու հնութիւնները, որ վերջերս տեղափոխուած էին Երեւան եւ տեղադրուած թանգարանում, Լուսժողովի կարգադրութեամբ օգոստոսի 30-ին տեղափոխուած են Էջմիածնի գիտական ինստիտուտի մատենադարանը: Հնութիւններն եղել են 140 արկղ, որոնցից բացուել է 1-ը, որը պարունակում էր իր մէջ Այվազովսկու նկարները, որոնք կախուել են թանգարանի պատկերասրահում»: ■

3. 2.

(168 ժամ)

Salon du livre et de la presse de Genève Stand Arménie-Hayastan

Ces dernières années le stand Arménie-Hayastan du Salon du livre et de la presse de Genève attire de plus en plus de monde grâce à un programme riche et varié auquel participent des intervenants prestigieux. L'aménagement d'un espace convivial et d'un point de restauration rapide adjacent contribuent à prolonger les débats et les échanges avec les invités ainsi qu'entre les visiteurs dans une ambiance informelle et décontractée.

Photo Grant Akobyan

Dans un contexte grave pour l'Europe depuis l'automne 2015 et suite à l'offensive militaire de l'Azerbaïdjan contre l'Artsakh début avril 2016 dans une certaine indifférence, "le programme 2016 du stand arménien a choisi de traiter 4 problématiques principales dont le fil rouge est la dangerosité du manque structurel de démocratie en Turquie pour sa propre population et pour la survie à long-terme de la nation arménienne:

- L'importance des droits de l'Homme en Turquie pour les Turcs et les Arméniens
  - La lutte contre le négationnisme dans les démocraties
  - Les Arméniens du Karabagh ont-ils droit à l'auto-détermination?
  - Quel développement économique pour la République d'Arménie?"
- (Extrait du communiqué de presse du 24 avril 2016)

Ce programme a été mise en place par un comité d'organisation composé de: Alain Navarra Navasartian, modérateur principal, Meda Khachatourian, coordinatrice et Alexis Krikorian.

Vu l'importance pour la diaspora arménienne de bien connaître la société turque et les derniers développements en Turquie en matière des droits de l'Homme et de la reconnaissance du génocide des Arméniens, le stand arménien a organisé des rencontres avec: Hamit Bozarslan, directeur d'études à l'Ecole des hautes études en sciences sociales (EHESS), sur le thème de "la violence structurelle de l'Etat turc", et Sayat Tekir, directeur du mouvement "Nor Zartonk" (voir notre interview avec lui à la page 3) dont l'intervention était intitulée: "Nor Zartonk: l'éveil des Arméniens de Turquie?". Les deux invités ont discuté de "la société civile turque entre politique et individu".

»»»

Salon du livre et de la presse de Genève Stand Arménie-Hayastan 2016

»»» La problématique du négationnisme dans les démocraties a fait l'objet de deux débats avec Sévane Garibian (docteure en droit, enseignante-chercheuse aux universités de Neuchâtel et Genève), Sarkis Shahinian (Secrétaire général du groupe parlementaire Suisse-Arménie et Président d'honneur de l'Association Suisse-Arménie) et Raymond Kévorkian (historien, enseignant à l'Institut français de géopolitique Paris VIII).

A la vue des derniers développements autour d'Artsakh et de la difficulté de faire valoir le droit des Arméniens du Karabakh à l'auto-détermination, le stand arménien a proposé une séance intitulée "Karabakh: le silence international" avec Raymond Kévorkian, Vicken Chétérián (journaliste, enseignant à Webster University, conférencier à l'Université de Genève) et Julien Zarifian (maître de conférences, Université de Cergy-Pontoise). Ce dernier est aussi intervenu sur le sujet suivant: "Regard sur la diaspora arménienne: les Arméno-américaines et leur lobbying".

Le développement économique de la République d'Arménie a fait l'objet des séances sur "l'ONG Building an Alternative Future (BAF)" présentée par Artush Yeghiazaryan, et sur "le tourisme comme moteur de développement économique et démocratique en Arménie", présentée par Alain Navarra Navassartian.

Le programme comportait également une importante partie culturelle. Citons à ce titre les conférences d'Alain Navarra Navassartian, historien de l'art, intitulées "Les couleurs de l'Arménie: Martiros Sarian, peintre", "Paradjanov: le trublion du Caucase", "Rêve d'Orient: l'ailleurs et l'altérité", "Arménie: Entre l'Orient et l'Occident. Paysage, culture, art". Une autre séance a eu lieu avec Nelly Hogikyan, docteure en littérature comparée, sur le thème des "femmes en exil".

Comme d'habitude, certains auteurs sont venus pour présenter et dédicacer leurs livres tels que H. Cuny, ancien Ambassadeur de France en Arménie ("Arménie, l'âme d'un peuple"), Sévane Haroutunian ("Le village suisse" d'Avétis Aharonian - traduction française), Harry Koumrouyan ("Un si dangereux silence") et Sonia Ezgulian ("La cuisine arménienne").

La cerise sur le gâteau de cette édition 2016 fut sans doute le groupe de musique "Nor Achough" ("Nouveau troubadour") qui a animé le stand le dernier jour du Salon. Les chants traditionnels arméniens interprétés par ses membres avec brio ont suscité beaucoup d'intérêt parmi les visiteurs.

Le stand proposait comme d'habitude une grande collection de livres parus ces dernières années sur des sujets divers touchant l'Arménie et le peuple arménien, choisis par Nevrig Azadian avec le concours d'Alain Wurry.

DINER "HUNGER GAMES"

Fidèle à leurs vocations, les *Young Professionals* de l'UGAB Suisse ont organisé une rencontre le 12 mai entre les jeunes arméniens de Genève. Cette fois le lieu de rendez-vous était chez Fouad, restaurant libanais branché, avec un chef qui est un grand ami des Arméniens. Une trentaine de jeunes de divers milieux professionnels se sont réunis pour se connaître, s'amuser et participer à une cause précise. Cette fois-ci l'équipe avait choisi de soutenir les Arméniens de Syrie. Un repas succulent, des jeux de société avec un prix à la clef et de belles rencontres ont fait de cette soirée une belle réussite. Les bénéfices de la soirée seront reversés au fond de secours pour les Arméniens de Syrie de l'UGAB qui œuvre depuis plus de 2 ans à venir en aide à cette communauté en difficulté.

Les YPs est un réseau croissant de jeunes arméniens âgés entre 22 et 40 ans. Cette branche de l'UGAB est présente à l'échelle mondiale notamment à Paris, New York et Erevan. L'association invite les jeunes arméniens de Suisse à prendre part aux événements organisés dans le but de tisser des liens professionnels tout en préservant l'identité et l'héritage arménien. ■

Retrouvez-nous sur notre page Facebook AGBU Young Professionals Switzerland.

Vous pouvez également vous inscrire à notre mailing list en nous écrivant: agbu.yv.ch@gmail.com

Le stand arménien n'aurait sans doute pas eu le même succès sans son espace restauration qui se développe d'année en année. Cet espace, géré de main de maître par Annie Mesrobian, proposait des spécialités succulentes que les visiteurs pouvaient savourer entre deux conférences. Félicitations à toutes les personnes qui les ont préparées et servies avec amour et gentillesse.

Bravo à la Fondation Hagop D. Topalian et aux organisations partenaires pour leur soutien continu à la mise sur pieds de ce rendez-vous incontournable de la communauté arménienne de Suisse! Bravo à toutes les personnes qui ont contribué à la réussite de cet événement! ■

L'histoire d'une lutte

Arusyak et Sara: deux femmes qui ont sauvé Garni

La lutte pour Garni avait commencé il y a 2 ans. Mais elle s'est intensifiée cette année le 16 mai avec l'entrée de la machinerie lourde et des équipements de construction dans la gorge de la rivière Azat.

Le fait est que la Banque mondiale avait octroyé un prêt de 30 millions de dollars au gouvernement de la République d'Arménie pour l'amélioration du système d'irrigation. De ce montant, 10.4 millions devaient être consacrés au projet «système d'irrigation par gravité de Kaghtsrashen» dont la réalisation est considérée comme désastreuse par Arusyak Ayvazyan et Sara Petrosyan, deux habitantes de Garni.

Le projet d'irrigation prévoyait de détourner l'eau de la rivière Azat vers 12 villages de la province d'Ararat. Les écologistes et les habitants de Garni pensent que si ce projet est réalisé, la rivière Azat serait asséchée et un désastre écologique frapperait le village de Garni et les régions avoisinantes.

Après avoir épuisé toutes les voies de lutte possibles, les habitants de Garni ont recouru à des méthodes extrêmes et le 21 mai, ils ont bloqué la route qui mène à Garni.

Deux femmes remarquables

Arusyak Ayvazyan, gérante d'une pharmacie, et Sara Petrosyan, journaliste d'investigation, sont toutes les deux nées et élevées à Garni. Ces braves femmes, conscientes de leurs droits, sont devenues, malgré elles, les porte-paroles de la lutte de la commune. Arusyak s'est occupée des efforts sur place alors que Sara a mobilisé les médias.

«En tant que journaliste professionnelle et membre de l'association des journalistes d'investigation, je me suis spécialisée dans les domaines des collectivités locales. Au cours de ces années, j'ai étudié tous les documents accessibles

pour constater que les motivations de la demande de prêt adressée à la Banque mondiale comprenaient des irrégularités et que, ce plus important encore, les habitants de la commune de Garni n'avaient pas donné leur accord à la réalisation de ce projet. De surcroît, les éventuelles

conséquences écologiques néfastes n'avaient pas été exposées aux représentants de la Banque mondiale. Je savais précisément que je luttais pour ma patrie et contre les personnes qui voulaient me priver de tout ce qui me donnait de l'énergie, tout ce que je considère comme ma patrie» dit Sara Petrosyan.

Après avoir lutté avec sa plume pendant deux ans, Sara a compris que le moment était venu de passer à des opérations concrètes.

«Je ne saurais pas dire comment l'obligation de rassembler les habitants et de diriger la lutte est retombée sur les épaules d'Arusyak et moi. Je parle d'obligation car personnellement, je sentais que j'avais une obligation envers ma commune, mon pays et les personnes avec qui j'avais grandi. Je me disais, si ce n'est pas nous, qui alors? Au début, il était étrange que les hommes de nos familles traditionnelles, qui n'ont pas l'habitude de se mettre en retrait mais de lutter pour la justice, nous fassent confiance, nous les femmes, et croient au bien-fondé de notre combat. De ce fait, je me sentais obligée de ne pas les décevoir» fait remarquer Sara.

Quant à Arusyak Ayvazyan, tout le monde la connaît à Garni. La gérante de la pharmacie partage les préoccupations des habitants de la commune. «Garni est une petite localité et les gens me connaissent. Ils savaient que ma lutte était juste et que je n'y avais aucun intérêt personnel. Ils savaient que nous étions déterminées à faire entendre leurs soucis et plaintes.» dit-elle.

«Je ne comprends pas la politique des autorités. Souhaitent-elles dépeupler notre patrie? Dans la gorge d'Azat il existe des monuments aux valeurs culturelles et environnementales importantes telles que la «Symphonie des pierres», le pont du XXIe siècle et 4 autres monuments. En présentant le projet, le gouvernement n'a pas pu prouver que ces monuments ne subiraient pas de dégâts. Comment serait-il possible de mettre l'intérêt personnel au-dessus de tout?» s'interroge Arusyak.

En effet, Sara Petrosyan voit des intérêts personnels derrière ce projet: «Lors de la rencontre avec le Premier-ministre, j'ai dit qu'il avait un terrain de >>>

PREMAT S.A.

IMPORT & EXPORT

9, RUE DES ALPES

CH - 1201 GENEVE

TEL. 022 731 69 35

aratours

Osez la différence!

Rte des Arsenaux 9, CP 85, 1701 Fribourg
Suisse, tél.: +41 26 322 7277

Koryuni 7, 0025 Erevan
Arménie, tél.: +374 10 52 06 07

www.aratours.travel
info@aratours.travel

NOS DESTINATIONS
Arménie, Biélorussie,
Géorgie, Iran, Ouzbékistan,
Kazakhstan, Kirghizistan,
Moldavie, Russie, Tadjikis-
tan, Turkménistan.

L'histoire d'une lutte Arusyak et Sara: deux femmes qui ont sauvé Garni

»»» 80 hectares dans le village de Kaghtsrashen. L'eau serait suffisante pour ces deux villages. Il ressort que l'Arménie prend un prêt pour irriguer les terrains des hauts-fonctionnaires» souligne-t-elle.

«J'étais certaine qu'Arusyak serait prête à diriger la lutte en sensibilisant les habitants et en les rendant attentifs aux conséquences de leur silence. La confiance dont nous nous sommes témoins réciproquement nous a aidée à lutter et à obtenir une première victoire sans céder aux chantages» ajoute Sara.

Résister aux chantages

Les pressions et les chantages envers Arusyak Ayvazyan avaient commencé déjà en avril. Pendant les opérations militaires de grande envergure qui ont eu lieu début avril sur la frontière entre l'Artsakh et l'Azerbaïdjan, des inconnus avaient téléphoné à Arusyak et l'avaient menacée d'envoyer son fils «à la guerre».

«Ils ont proféré des menaces en disant que mon fils n'avait pas servi dans l'armée et qu'ils pourraient l'envoyer à la guerre en Artsakh. Puis, ils m'ont insultée. Je leur ai dit qu'ils étaient mal-informés mon fils ayant déjà effectué son service militaire, et qu'il était inutile de me menacer car je n'avais pas peur d'eux» raconte Arusyak.

Une autre fois des inconnus étaient venus à la pharmacie sous prétexte d'acheter des médicaments et avaient menacé Arusyak de lui envoyer des agents du fisc et de nuire à son commerce, tout en lui adressant des propos désobligeants. Arusyak leur avait demandé de sortir et après les avoir photographiés et enregistré le numéro de la plaque d'immatriculation de leur voiture avait alerté les forces de l'ordre. Elle est déterminée à aller jusqu'au bout par toute voie de droit.

Sara Petrosyan, quant à elle, n'a pas reçu de menaces même s'il y a eu des tentatives d'entraves à son travail. Elle pense qu'elle n'a pas fait l'objet d'intimidation compte tenu de la nature de sa spécialisation.

A ce stade de la lutte, les deux femmes considèrent que les habitants de Garni ont gagné une bataille vu que le Premier-ministre a promis d'annuler le projet. Après une lutte de longue durée, Arusyak se sent fatiguée mais pas épuisée. Elle dit avoir besoin de temps pour récupérer ses forces en sachant que le combat ne s'est pas encore terminé.

Victoire

Le 21 mai, le Premier-ministre Hovik Abrahamyan n'a pas pu passer par la route bloquée. Les habitants de Garni l'ont accueilli en scandant «Tchegharkum» (annulation). Le Premier-ministre a écouté leurs plaintes et a promis de suspendre la réalisation du projet parce que le gouvernement y avait découvert des manquements*.

Après un combat sur le terrain et la promesse du Premier-ministre les deux femmes ont continué à lutter. Elles ont pris contact avec le bureau de la Banque mondiale à Washington pour exposer à cette institution le point de vue des habitants de la commune.

«Je leur ai expliqué que le projet leur a été mal présenté, que contrairement à ce qu'on leur avait dit, les habitants de Garni n'étaient pas pour ce projet. Je leur ai dit que nous avons récolté 2300 signatures que nous avons envoyées au président de la République pour demander l'annulation du projet, et qu'il s'agissait d'un projet qui conduirait à un désastre écologique. Les représentants de la Banque m'ont assuré qu'ils viendraient en Arménie pour les projets de Kaghtsrashen et du lac de Geghard.» a expliqué Arusyak.

La victoire sans précédent des deux femmes de Garni a inspiré beaucoup de personnes. Les voix se lèvent pour demander à ce qu'elles occupent des postes dirigeants dans la commune. ■

(Extraits de « Մի պայքարի պատմություն. Գառնին փրկող կանայք. Արուսեակ և Մառա » signé S.M. paru dans Aravot, traduits de l'arménien par Artzakank)
(Photos de Narek Alexanyan)

(*) Selon un communiqué de Armecofront du 30 juin, un mois après ces faits, des représentants de la Banque mondiale ont visité Garni afin de prendre connaissance des griefs des habitants et il semblait que le projet était définitivement enterré. Cependant, quelques jours plus tard, le Comité d'Etat de la gestion d'eau auprès du ministère de l'agriculture a annoncé qu'un compromis avait été trouvé pour modifier le projet. Selon le nouveau plan, les tuyaux seraient installés 5.2 km plus loin de l'emplacement prévu par le projet initial.

DEMEMAGEMENT!

Nous vous prions de nous communiquer votre nouvelle adresse pour que nous fassions la rectification nécessaire et que vous continuiez de recevoir Artzakank. En cas de retour, votre ancienne adresse est supprimée de notre fichier.

Չելեպիին «խոստումը»

Դոկտ. Յրայր ՃԵՊԵՃԵԱՆ

Սաթենիկ Գրիգորեան ծնած է Բաղէշ (Պիթլիս), 1894-ին: Փոքր տարիքէն ամուսնացած է բաղէշցի Վաղարշակ Պապայեանին հետ: Պապայեան-Գրիգորեան ընտանիքները քսաներորդ դարու սկիզբը կը փոխադրուին Միացեալ Նահանգներ: Սաթենիկ, հազիւ տասնչորս տարեկան էր, երբ կ'ունենայ իր առաջին մանչ զաւակը՝ Սուրէն, իսկ երկու տարի ետք՝ Արաքսին: 1908 թուականին Վաղարշակ, եւ Սաթենիկ իրենց երկու փոքր երեխաներով կը վերադառնան Բաղէշ: Իսկ Բաղէշ՝ Պիթլիս վերադա՞րձը...:

Երեւի հողին կարօտն էր...: Պատմական Սասնայ Ձորին գիրկը, գեղեցիկ Վանայ լիճին հարաւ արեւմուտքը տարածուած Տաւրոս ու Բիւրակնեան լեռներուն եւ Տիգրիս գետին միջեւ: Աւելի՛ն, ան իր հարթ ու տաշուած թխագոյն քարերով կը զգլխէ ու կ'անցնի ամէն գեղեցկութիւն: Յաւանաբար այս նոյն գեղեցկութիւնն էր գրաւողը, բայց նաեւ կան հողին կարօտը՝ ու անոր կանչը, որոնք մղեցին Ուիլիլմ Սարոյեանը եւս երթալու Բաղէշ, Պիթլիս՝ հետեւելու ինք այլ իր ծնողաց ինքնութեան եւ արմատներուն, նաեւ՝ կանչին, այդ այլ Վաղարշակէն շատ տարիներ ետք:

Վաղարշակ Բաղէշի մէջ կը հիմնէ գորգի գործարան մը, բայց վրայ կը հասնի Յամաշխարհային Ա. պատերազմը, 1914-ին, եւ Պապայեան ընտանիքը չի կրնար դուրս գալ Թուրքիայէն եւ անոնք եւս «կը ճաշակեն» «իրենց արեան ճակատագիրը՝ բոլոր հայերուն նման քայելով «մահուան շուքի ձորին մէջէն»: Բայց եւ այնպէս անոնք պիտի ունենային «վահան» մը՝ ապահով «լաստը», որ պիտի փորձէր հասցնել զիրենք խաղաղ շուրերը:

Այդ «լաստը» բժիշկ Մուսթաֆա Չելեպիին էր: Հալեալ ծնած եւ նոյն քաղաքին մէջ արմատ նետած ծանօթ ընտանիք-գերդաստանի զաւակ, որ իր բժշկական ուսումը ստացած էր Պոլսոյ եւ Ֆրանսայի մէջ ու դարձած ծանօթ ակնաբուժ: Հինակոչուած է Օսմանեան կայսերական բանակին մէջ 1914-ին՝ որպէս սպայ, եւ նշանակուած Պիթլիսի զինուորական հիւանդանոցի պետ: Պիթլիսի մէջ է, որ ծանօթացած է Վաղարշակին, Սաթենիկին ու անոնց ընտանիքին եւ բարեկամացած անոնց հետ:

Թեւ Մուսթաֆա Չելեպիի կեանքը առնչուած է Վաղարշակին եւ Սաթենիկին հետ, բայց ան նաեւ ուղղակի կապ ունի այն քառասուն հայ պատանի-երիտասարդ աղջիկներուն հետ, որոնց կեանքերուն վահանն ու պահապանը եղաւ Ցեղասպանութեան տարիներուն: Այս հայ աղջիկները գիշերօթիկի սանուկներ էին Բաղէշի Ամերիկեան Մաունթ Յոլիսք վարժարանին մէջ: Անոնք կու գային շրջանի տարբեր գիւղերէ եւ Մշոյ դաշտէն, սակայն անոնց կեանքը մթազնեցաւ 1915-ի ամրան:

Սաթենիկ Գրիգորեան -Չելեպի

Բժիշկ Մուսթաֆա Չելեպի

Վաղարշակ Պապայեան զգաց հայերուն գլխուն կողմը սուրացող արիւնոտ փոթորիկին մօտալուստ ըլլալը: Վարդգէս Ահարոնեանն է՝ Աւետիս Ահարոնեանի զաւակը, որ նաեւ կամաւոր քաջամարտիկ էր զօրավար Անդրանիկի բանակին մէջ, որ իր յուշերուն մէջ գրած է Վաղարշակի խօսակցութիւնը Չելեպիի հետ: «Տոբթօ՛ր, ես գիտեմ մեր՝ հայերուս գլխուն գալիքը: Եթէ օր մը թուրքերը զիս սպաննեն, կը խնդրեմ, որ եթէ կրնաս, փրկես կիսս եւ զաւակներս»:

Բաղէշի հայութիւնը ջարդուեցաւ եւ Վաղարշակ եղաւ այդ կոտորածի առաջին զոհերէն մէկը: Թուրքերը Վաղարշակը տարին ոստիկանատուն, ու դարձեալ Վարդգէս Ահարոնեան կը գրէ Սաթենիկի եւ Վաղարշակի հնգամեայ զակին, այդ օրերուն մահուակ, բայց չմոռցուող յուշերուն ընդմէջէն...: «Տոբթօրը գիտեր, որ հայրս թոյն բաժնած էր, որ թուրքերու ձեռքը չիյնանք, այլ թոյնով մեռցնենք մենք մեզ: Տոբթօրը ասիկա գիտնալով, խստիւ պատուիրեց մեզի, որ չըլլայ որ թոյն խմենք ու խոստացաւ ամէն ձեւով հոգ տանիլ մեզի»:

Վաղարշակ ոստիկանատան մէջ թոյնը խմած եւ մեռած էր, թուրքերու չարչարանքներէն ազատելու համար: Իսկ տոբթօ. Չելեպիին պիտի յարգէր իր բարեկամին տուած «խոստումը»՝ փրկելու Սաթենիկը եւ անոր երկու զաւակները: Բայց կար նաեւ Չելեպիին մարդկային խղճին «խոստումը»՝ փրկելու նաեւ Ամերիկեան դպրոցի հայ պարմանուկները: Եթէ Չելեպիին Սաթենիկը եւ իր երկու զաւակները պատասխարեց իր մօտ, բայց շարունակեց տքնիլ փրկելու համար քառասուն հայ աղջիկները:

Մուսթաֆա Չելեպիին կրցաւ համոզել թուրք սպաները, թէ որեւէ օգուտ չունի աղջիկները սպաննելը: «Բանակը կարիք ունի հիւանդապահներու, ճաշ եփողներու ու տակաւին շատ մը այլ գործեր ընող աղջիկներու», ըսաւ ան: Չելեպիին կրցաւ համոզել թուրք սպաները, որ հայ աղջիկները աշխատին Պիթլիսի հիւանդանոցին մէջ: >>>

Nettoyages

Tél. +41(0)22 785 01 85

15, ch. Pré-de-la-Fontaine
1217 MEYRIN
Fax +41(0)22 980 02 37
E-mail big-net@big-net.ch

www.big-net.ch

Inter Protection Technology
Système CEC™

Assainissement de conduites

Nettoyage mécanique et protection interne des conduites contre la corrosion ultérieure

Rouillé   Sablé   Protégé

Rouben OHANESSIAN Directeur
www.interprotection.ch

Tél. 0041 22 735 42 72
g.vatchev@interprotection.ch

ՉԵԼԵԱԿԻՆ «ԽՈՍՏՈՒՄԸ»

»»» Եւ այս անգամ պատմողը Արտեմիսն է՝ քառասուն հայ աղջիկներէն մին: «Յիւանդանոցը ճաշ տանող փոքր աղջիկներէն մէկը ես էի: Մեզի հիւանդանոց տանող-բերողը Հասան անունով թուրք մըն էր, իսկ հիւանդանոցի վերակացուն Մամազ Չաւուշ անունով թուրք մը, որ լաւ հայերէն կը խօսէր»: Ու դարձեալ Արտեմիսն է: «Երբ հայերէն կը խօսէինք իրարու հետ, Մամազ Չաւուշը կը սաստեր մեզ, որ թրքերէն խօսինք ու կ'ըսէր. «Ա՛լ հայերը վերջացան, Աստուածը չօգնեց անոնց»:

Մուսթաֆա Չելեպին ջանք չխնայեց հայ աղջիկներուն կեանքերը ապահովելու համար: Նոյնիսկ առիթ չտուաւ, որ հիւանդ ու վիրաւոր զինուորները, որոնք հիւանդանոց կը բերուէին, որեւէ ձեւով «ցանկութիւն» ունենային անոնց նկատմամբ: Ան կրցաւ «պահել» հայ աղջիկները մինչեւ այն օրը, երբ հրահանգ տրուեցաւ, որ բոլորը քաղաքէն հեռացուէին, իսկ Արտեմիս գիտցաւ ինչ պիտի ըլլայ. «Այդ կը նշանակէր, որ մեզ պիտի տարագրէին եւ սպաննէին...»:

Բայց չհասան այդ մէկը կատարել, ռուսական բանակն ու հայ մարտիկները հասած էին Բաղէշ: Օր մըն ալ Հասանը հիւանդանոցին թուրք վարորդը շնչասպառ կը մտնէ հիւանդանոց եւ մեծ աղերսանքով. «Հայ ֆետայիները քաղաքը լեցուեր են, զիս եթէ բռնեն կը սպաննեն, կ'աղաչեմ ազատեցէք զիս»:

Հայ կամաւորները կը մտնեն հիւանդանոց, ուր ներկայ էր Նաեւ տոբթ. Մուսթաֆա Չելեպին՝ իր օսմանեան բանակայինի համագգեստով: Հայ կամաւորները կը յարձակին անոր վրայ՝ սպաննելու զայն, սակայն այս անգամ Չելեպին փրկող-պահողները կ'ըլլան հայ աղջիկները, որոնք կը նետուին տոբթորին եւ հայ մարտիկներուն միջեւ, լայով ու աղաչանքով կը բացազանչեն: «Ի սեր Աստուծոյ, ինչպեցէք այս մարդը: Ան է մեզ ազատողը, մեզ փրկողը»:

Գերի բռնուողներուն մէջ կ'ըլլայ Նաեւ Մամազ Չաւուշը՝ հիւանդանոցին վերակացուն: Արտեմիսն է՝ ինքնավստահ եւ չարախիղկ կերպով:
«- Նա սըլսըն (ինչպէ՞ս ես) Մամազ Չաւուշ:

«- Ձեր Աստուածը շատ զօրաւոր է», - կը պատասխանէ Մամազ Չաւուշ՝ հայերէնով:

Հայ կամաւորները Չելեպին կը յանձնեն ռուսական բանակին, որ զինք, թուրք սպաներու հետ գերի կը տանին Ռուսիա:

Բայց կար Չելեպին «խոստումը»՝ տրուած իր Վաղարշակ բարեկամին, թէ պիտի «պահէր» անոր ընտանիքը: Գերի տարուելէ առաջ ան դասաւորում կ'ընէ, որպէսզի Սաթենիկ եւ իր երկու զաւակները ապահով հասնին Հալէպ՝ անոր ընտանեկան բնակարանը: Եւ քառասուն ազատագրուած հայ աղջիկները կը սկսին նոր կեանքի: Անոնցմէ ոմանք կ'ամուսնանան հայ մարտիկներուն հետ, որոնք զիրենք ազատեցին, իսկ միւսները կը միանան իրենց հարազատներուն Ամերիկա թէ այլուր:

Մուսթաֆա Չելեպին երկու տարուան գերութենէ ետք ազատ արձակուելով կը վերադառնայ Հալէպ: Ան Սա-

թենիկին կը ներկայացնէ երկու առաջարկ՝ վերադառնալ ընտանիքին (իր ծնողացը, որոնք Ամերիկա էին) եւ կամ հաստատուիլ Նորաստեղծ անկախ Հայաստան, իսկ եթէ կը փափաքի իր կեանքի ընկերը դառնալ: Սաթենիկ սիրայօժար կ'ընդունի ամուսնանալ Չելեպիի հետ:

Չելեպի կը շարունակէ հաւատարիմ մնալ Վաղարշակին տուած իր «խոստումին»: Սուրբէն եւ Արաքսին Սաթենիկի երկու զաւակները կը մեծանան հայ եւ քրիստոնէայ: Չելեպի յանձնառու կ'ըլլայ երկու պզտիկները հայկական վարժարան դրկելու: Հալէպի մէջ՝ երբ վերջինը նոր կը հիմնուի գաղութին մէջ Ցեղասպանութենէ եւ տարագրութենէ ետք: Իսկ Սաթենիկ միշտ ալ կը մնայ Չելեպի ընտանիքին շատ յարգուած հայ հարսը՝ «Մատամը»:

Տոբթ. Մուսթաֆա Չելեպի՝ որպէս ակնաբուժ, եղաւ մտերիմ գործակից-բարեկամ մը հօրեղբօրս՝ տոբթ. Ռոպեր Ճալեճեանին: Չելեպին եւ անոր վեհանձն ու մարդկային նկարագիրին մասին յաճախ լսած եմ մեր ընտանեկան զրոյցներուն ընթացքին: Տոբթ. Ռոպեր Ճալեճեանի յուշերէն. «Հայ զինուորները գիտնալով, որ արաք բժիշկը ազատարարը եղած էր հայ աղջիկներուն, զանոնք որպէս հիւանդապահ պահելով իր հիւանդանոցին մէջ, կը փութային իմաց տալ զօրավար Անդրանիկին: Չօրավարը անյապաղ կու գար անձամբ եւ ի սրտէ շնորհակալութիւն յայտնելու եւ արաք բժիշկին կը յանձնէր պատուոյ գիր»:

Մուսթաֆան եւ Սաթենիկը ունեցան հինգ զաւակներ, Սուրբէն եւ Արաքսիէն զատ՝ երեք մանչ եւ երկու աղջիկ: Մուսթաֆան մահացաւ 1959 թուականին, իսկ Սաթենիկ աւելի ուշ՝ 1963-ին: Սաթենիկ թաղուեցաւ Հայոց գերեզմանատունը՝ Պէրյուզ:

«Ձեր Աստուածը շատ զօրաւոր է...»:

Բայց այս «զօրութիւնը» կեանքեր կերտելու զօրութիւն է. կեանքեր, որոնք կ'ապրին եւ կ'ապրեցնեն ու տակաւին կը վկայեն իրենց շարունակականութեամբ: Սաթենիկին, քառասուն հայ աղջիկներուն ու տակաւին շատերու կեանքերը խօսուն օրինակ են:

Բայց կը մնայ յարգանքի ու երախտագիտական բաժինը՝ Չելեպին ու բոլոր անոնց նկատմամբ, որոնք պահեցին «խոստումը», «խոստումը»՝ մարդկային բարեկամութեան ու անոր շարունակականութեան, բայց մանաւանդ «խոստումը»՝ խիղճին ու անոր գիտակցութեան՝ թէ մարդկային կեանքերը ապրեցնելը արժէք է, որուն վրայ կը կերտուի պատմութիւն եւ քաղաքակրթութիւն:

Սաթենիկը, քառասուն հայ աղջիկները եւ արաք Չելեպին... Տարբեր կեանքեր, որոնք միացան իրարու՝ զօրութեամբ, զօրութիւն մը, որ կեանքեր պահեց, բայց Նաեւ կերտեց:

Չելեպիին «խոստումը» կեանքերը կերտելու «խոստում»-ն է: Արժէ կառչիլ ու հաւատալ անոր:

COMMUNICATIONS

DECES

Monsieur Diran Incici, père de Tereza Torosyan et de Erol Incici, survenu le 25 mai 2016 à Istanbul.

Madame Yerçanik Sellefyan, membre active et fidèle de la communauté, survenu le 30 mai 2016 à Genève.

Madame Sona Hanessian, mère de Puzant Hanessian, survenu le 22 juin 2016 à Istanbul.

Toutes nos condoléances aux familles.

DONS

A la mémoire de Mme Yerçanik Sellefyan

- Pour le journal Artzakank

Violette Breguet-Safarian: CHF 100

- Pour la République d'Arsakh

Hagop & Chamir Avakian: CHF 1'000; Vartan & Ani Sirmakes: CHF 500

- Pour l'UGAB comité Suisse

Jilda & Dikran Demiryan: CHF 100; Taline & Eddy Avakian: CHF 200

- Pour KASA

Aline Cabi-Akman: CHF 100

- Pour la Paroisse Sourp Hagop

Viktoria & Varujan Symonov: CHF 100; M. & Mme Harout Missirian: CHF 100; Violette Breguet-Safarian: CHF 100; Ani & Alexander Selian: CHF 200; Mina Michal: CHF 20; Arminé & Simon Tavitian: CHF 100; Grigor Kahraman: CHF 50; Zeynel Demir: CHF 100; M. & Mme Dikran Yazmaciyan: CHF 100; Aram & Tamar Avedisyan: CHF 200; Onnik & Jaklin Kazancian: CHF 100; Lydia Kurkdjian: CHF 100; Famille Setyan: CHF 200; Anna & Vako Vanliyan: CHF 200; Vilma & Garabed Yelegen: CHF 100; Nazaret & Sona Sirmakes: CHF 200; Agavni Sirmakes: CHF 100; André & Hélène Nahum: CHF 100; Edwin Baer: CHF 10; A. & G. Guez: CHF 100; Nelly Bronimann: CHF 20; Tahmassebj & Katy: CHF 10; Ani, Arpi, Chamir: CHF 200; Asma & Hrant Hovacemyan: CHF 100; Berhade & Nadir Vesely: CHF 40; Don anonyme: CHF 200

Le journal Artzakank, la Paroisse Sourp Hagop, l'UGAB comité suisse et KASA remercient chaleureusement les généreux donateurs.

Vacances de l'école de danse SANAHIN

Reprise des cours:

le mercredi 7 septembre 2016

Renseignements et inscriptions auprès de
christinesedef@gmail.com

IMPORTANT!

Dernier délai pour recevoir des articles et communications à publier dans notre prochain numéro:
15 août 2016.

En cas de retard, veuillez prendre contact avec la rédaction **AVANT** cette date.

RENDEZ-VOUS

Messes arméniennes
en Suisse alémanique et à Neuchâtel

Date	Heure	Lieu	Adresse
07.08.2016	14 30	Röm. Kath. Kirche	8600 Dübendorf ZH
14.08.2016	14 30	Kath. Kirche Nussbaumen	5415 Baden AG
21.08.2016	15 00	Eglise St. Pierre de Cornaux	2087 Cornaux NE
28.08.2016	14 30	Kath. Kirche Nussbaumen	5415 Baden AG
04.09.2016	14 30	Kath. Kirche Nussbaumen	5415 Baden AG
11.09.2016	18 00	Oekumeni/ Grossmünster	8001 Zurich ZH
18.09.2016	15 00	Eglise St. Pierre de Cornaux	2087 Cornaux NE

www.armenische-kirche.ch

Pfr. Shnork Tchekidjian Tel: 079/704 74 87

Nouvelle parution

Arménie éternelle. Grandes Figures

par Hraïr Heratchian et Ara Krikorian

Préface, Mikaël Nchanian

KIRK Publishing, nouvelle dénomination sociale d'Edipol, vient de publier "Arménie éternelle, Grandes figures" cosigné par Hraïr Heratchian et Ara Krikorian.

Il s'agit d'un dictionnaire biographique en langue française où les auteurs présentent près de 250 personnalités majeures du patrimoine national arménien, chacune d'entre elles s'étant illustrée de son vivant dans les domaines de la littérature, la peinture, la sculpture, l'architecture, la musique, la politique et l'histoire nationale, les sciences, le sport, etc.

L'ouvrage inclut également, dans un chapitre séparé en fin de volume, une vingtaine de personnalités non-arméniennes dont la contribution à l'enrichissement du patrimoine arménien méritait d'être portée à la connaissance du plus grand nombre.

La sélection de ces figures étant une chose complexe, les auteurs reconnaissent que ce livre n'est pas un dictionnaire exhaustif à prétention scientifique, mais un instrument utile de sensibilisation dont il n'existe pas d'exemple connu dans la bibliographie existante.

Dans leur avant-propos les auteurs souhaitent que cet ouvrage "serve à découvrir des noms méconnus voire inconnus, à améliorer les connaissances de tout un chacun sur toutes ces personnalités qui ont oeuvré au service d'une langue, d'une culture et d'un peuple qui a "rayonné de malchance" mais fort heureusement survécu aux pires vicissitudes de l'Histoire."

ԺԸՆԵԻ ԵՒ ԼԵՄԱՆ ՇՐՋԱՆԻ
ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ
ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

PAROISSE DE GENEVE
REGION LEMANIQUE
SAINT-HAGOP
EGLISE APOSTOLIQUE
ARMENIENNE

ՏՕՆԱՑՈՅՑ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ Ս. ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՅՈՒԼԻՍ - ՕԳՈՍՏՈՍ 2016

- ԿԻՐԱԿԻ 3 ՅՈՒԼԻՍ - ՎԱՐՂԱՎԱՌ – Տօն Այլակերպութեան Տիառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի:
- ՇԱԲԱԹ 13 ՕԳՈՍՏՈՍ - Տօն Շողակաթի Սրբոյն Էջմիածնի:
- ԿԻՐԱԿԻ 14 ՕԳՈՍՏՈՍ -ԿԵՐԱՓՈՒՈՒՄՆ Ս.ԱՍՏՈՒԱ-ԾԱԾՆԻ (Խաղողօրհնէք):
- ԿԻՐԱԿԻ 28 ՕԳՈՍՏՈՍ – Տօն գիւտի գօտւոյ Սրբուհոյ Աստուածածնի:

ԼՈՒՐԵՐ ԺԸՆԵԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱՆՈՒԹԵԱՆ 25-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻՈՎ (1991-2016) ՈՒՆՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԵՂԻ ՄԱՅՐ ՀԱՅՐԵՆԻԶ ԵՒ Ս. ԷԶՄԻԱԾԻՆ

Ժընեի եւ Լեման շրջանի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ Ծխական Խորհուրդը ուրախութեամբ կը յայտնէ թէ՛ ուղեւորեալ շրջապտոյտ մը կազմակերպած է Շաբաթ 22 Հոկտեմբերէն – Կիրակի 30 Հոկտեմբեր (Fête des patates suisse):

Մասնակցութեան սակ՝ իւրաքանչիւր անձի զոյգ սենեակի մէջ 990 CHF, մէկ անձի առանձին սենեակի 250 CHF յաւելեալ վճարում: Մասնակցողներու թիւը 30 հոգի ըլլալու պարագային սակը պիտի ըլլայ 949 CHF: Այս սակը կը ներառէ երթ ու դարձ օդանաւի տոմսը, կեցութիւն առաջնակարգ թիֆֆէլթեմալ պանդոկին մէջ, (Նախաճաշ - ճաշ - ընթրիք) եւ պտոյտներու ճոխ յայտագիր: Արձանագրութեան համար դիմել խորհուրդի Ատենապետին Պրն. Տիգրան Եազմաճըրեանին՝ 079 308 27 67 վերջին պայմանաժամ 1 Հոկտեմբեր:

Մեր մաղթանքն է որ շրջանիս ծխական ժողովուրդը օգտուի այս առիթէն, Հայրենիքի այցելութեամբ, ծանօթանալով դրախտավայր Հայաստանի տեսարժան վայրերուն:

ԱՐԵՄՏԱՀԱՅԵՐԵՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՅԸ

2015-2016 տարեշրջանի Արեւմտահայերէնի դասընթացքի աշակերտները բաժնուած էին երկու մակարդակներու՝ Նորեկներ եւ Նախորդ տարուան մասնակցողներ:

Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ Ծխական Խորհուրդի հովանաւորութիւնը վայելող այս տարուան դասընթացքին հետեւեցան շուրջ 20 աշակերտներ, զանազան տարիքներով: Մասնակցութիւնը անվճար էր, դասատուին՝ Ծխական Խորհուրդի անդամ Մաթիկ Էպիփաթեանի սիրայօժար աշխատանքով:

Գոհունակութեամբ կ'ուզենք յայտնել թէ մասնակցողներուն մեծամասնութիւնը լրջօրէն հետեւեցան. Ընդհանրապէս յառաջադէմ աշակերտներուն մօտ նկատելի էր տնային պարտականութիւններուն եւ դասի պատրաստութեան պարտաճանաչութիւնը:

Վերջին դասը տեղի ունեցաւ Չորեքշաբթի 1 Յունիսին միացեալ դասապահով, որուն աւարտին բոլոր աշակերտները իրենց գոհունակութիւնը յայտնեցին նման դասընթացքի մը շնորհիւ մայրենի լեզուի ուսուցման այս առիթին համար:

Ճ Ա Ն Հ Ն Ա Ն Ը Մ Ե Ր Ե Կ Ե Ղ Ե Ց Ի Ն

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ Ս. ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՆՈՒՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ԱԹՈՒՆԵՐՈՒ ԳԱՀԱԿԱՆՆԵՐ

Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. ԳԱՐԵԳԻՆ Բ.
Ծայրագոյն Պատրիարք եւ Սրբազնագոյն Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց. Ծնեալ Ոսկեհատ (Հայաստան) 1951-ին, ձեռնադրուած վարդապետ՝ 1972-ին, Եպիսկոպոս՝ 1983—ին, Կաթողիկոս ընտրուած 27 հոկտեմբեր 1999-ին, օծեալ 4 Նոյեմբեր 1999-ին:

Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. ԱՐԱՄ Ա.
Սրբազնագոյն Կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ. Ծնեալ Պեյրուֆ (Լիբանան) 1947-ին, ձեռնադրուած վարդապետ՝ 1968-ին, Եպիսկոպոս՝ 1980-ին, Կաթողիկոս ընտրուած 28 Յունիս 1995-ին, օծեալ 1 Յուլիս 1995-ին:

ԱՄԵՆԱՊԱՏԻ Տ. ՆՈՒՐԱՆ ԱՐՔԵՂԻՍԿՈՂՈՍ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Պատրիարք Հայոց Ս. Երուսաղէմի Առաքելական Աթոռին. Ծնեալ Հալէպ (Սուրիա) 1948-ին, ձեռնադրուած վարդապետ՝ 1971-ին, Եպիսկոպոս՝ 1999-ին, Պատրիարք ընտրուած՝ 2013-ին:

ԱՄԵՆԱՊԱՏԻ Տ. ՄԵՍՐՈՂ ԱՐՔԵՂԻՍԿՈՂՈՍ ՄՈՒԹԱՅԵԱՆ

Կ.Պոլսոյ Հայոց Պատրիարք. Ծնեալ Կ.Պոլիս 1956-ին, ձեռնադրուած վարդապետ՝ 1979-ին, Եպիսկոպոս՝ 1986-ին, Պատրիարք ընտրուած՝ 1998-ին:

ԹՕՓԱԼԵԱՆ ԴՊՐՈՑ ECOLE TOPALIAN

Fondation Hagop D.Topalian: Route de Troinex 64, CH-1256 Troinex (Genève)
 ecole.topalian@centre-armenien-geneve.ch; www.centre-armenien-geneve.ch
 Rédaction Maral Wurry

No. 25

Les Petits Chanteurs d'Arménie à l'école Topalian

C'était une belle et joyeuse visite, que nous a offerte cette chorale lors de son passage à Genève, le **mercredi 11 mai 2016**. Une quarantaine de jeunes de 9 à 17 ans accompagnés par leur Chef et Directeur artistique **Tigrane Hékékyan** et de quelques encadreurs du comité d'accueil ont investi la grande salle de l'école Topalian. Ces enfants se sont joints aux nôtres pour déguster le magnifique buffet dont seule notre Annie connaît le secret.

En effet une belle table à l'arménienne, était dressée au milieu de la salle pour accueillir ces jeunes invités. L'école Topalian n'oubliera jamais ce «**Hayr Mer**» (le Notre Père) récité par ces 70 enfants (invités et élèves) aux voix angéliques.

Le contact a été aussi chaleureux que spontané. Sans plus attendre le groupe des chanteurs s'est intégré aux enfants de l'école arménienne et les conversations fusent de toute part. C'était comme s'ils se connaissaient depuis toujours. Les grands choyaient les plus petits, offrant à participer à leurs jeux. Toute la salle résonnait des rires de nos jeunes invités.

Et bien évidemment, un repas arménien ne pouvant se terminer sans chansons, notre chère Valya s'installa au piano et tout ce monde se mit à chanter le répertoire bien connu de tous. Les élèves furent émerveillés par la douceur de ces voix venues d'ailleurs.

Cette journée fut clôturée par une visite guidée, en compagnie de Nevrik, du Centre arménien, ainsi que de l'église Sourp Hagop. Il n'y a aucun doute que cette journée restera gravée autant dans les mémoires de nos élèves que dans celles de cette joyeuse troupe de chant.

Suzy Sahakian

Fête de l'école Topalian dimanche 19 juin

Les enseignantes, les élèves et leurs parents ont fêté la fin de l'année scolaire en présence du Père Goossan Aljanian et de Madame le Ministre Plénipotentiaire Hasmik Tolmajyan.

Un spectacle simple et chaleureux a été présenté par les quatre classes. Remise de diplôme à **Cheterian Noé**, élève de Nevrik, qui a déjà effectué sept ans de scolarité au sein de l'école.

Les médailles du mérite ont été attribuées aux élèves studieux qui ont fourni beaucoup d'effort : **Polatian Arthur, Favoulet Sevane, Donikyan Tara Sabrina, Kurghinyan Lilit et Abdel Nour Charles**.

La fête s'est achevée par un beau goûter que les mamans avaient préparé. Rendez-vous pour la **Rentrée prochaine: le 14 septembre 2016.**

Anniversaire de Charles, Siran, Paulina et Lilit

Չուիցերախայ Միուիթիւն Union Arménienne de Suisse

GALA ANNUEL DE LA TROUPE SANAHIN

La danse arménienne fait revivre en nous notre culture, notre histoire mais surtout elle démontre que nous existons, que nous avons une jeunesse magnifique qui aime sa culture plusieurs fois millénaire et tient fièrement à la faire perdurer et briller.

Le samedi 14 mai 2016 à la salle des fêtes de la commune de Troinex, la troupe de danse de l'Union Arménienne de Suisse «SANAHIN» nous a présenté son traditionnel gala annuel avec un voyage magnifique au cœur de la culture et de la danse arménienne.

Nos mélodies familières, des gestes fins et le charme de nos filles, la virilité imposante de nos garçons ont suscité une forte émotion parmi les présents.

Photos Grant Akopyan

La soirée s'est terminée autour d'un riche buffet qui a donné l'occasion à environ 220 personnes présentes de partager un moment convivial autour d'un verre et des mets variés préparés par l'équipe de l'UAS et ses fidèles amis toujours à nos côtés quand nous avons besoin d'eux. L'UAS ne peut jamais les remercier assez.

Nous tenons également à remercier sincèrement notre professeur de danse Madame Christina Galstyan pour ce très beau spectacle, Monsieur Vahak Kalaidjian pour son aide continue durant toute l'année ainsi que les danseurs de Yéraz venus spécialement de Paris pour prendre part au spectacle, Christine Sedef pour la direction et son engagement ainsi que Sirpuhi Traxler-Kurkdjian pour ces magnifiques costumes. Enfin un grand merci à nos danseuses et danseurs en leur souhaitant une bonne continuation pour l'année prochaine !

RENCONTRE AVEC LE PREMIER MINISTRE DE LA RÉPUBLIQUE D'ARTSAKH

De passage à Genève le 2 juin 2016, Monsieur Ara Haroutiunian, le Premier ministre de la République d'Artsakh a exprimé le désir de rencontrer la communauté arménienne afin d'échanger des idées et de discuter de la situation actuelle en Artsakh après l'offensive militaire des forces azéries.

L'UAS en collaboration avec notre Ambassade a organisé une soirée durant laquelle notre communauté a pu poser ses questions et discuter de ses préoccupations concernant la situation actuelle.

Photos Grant Akopyan

Réservez la date – Save the date

Dimanche 28 août 2016

Khorovadz (Chich-Kebab) de L'UAS

14-15-16 avril 2017

Tournoi Intercommunautaire Européen organisé par l'UAS à Genève